

- *Vergi yükü AB ortalamasının üstünde*
- *Çin ekonomisinin itici gücü vergi sistemi*
- *AB'nin de hedefi sürdürülebilir
kalkınma*
- *Küresel ekonominin büyüme kaygısı*

Ekonomik Rapor

Sahibi
Mehmet TİMUR

Genel Yayın Yönetmeni
Nail SANLI

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ali Ekber DOĞANOĞLU

Yayın Kurulu
Nail SANLI
Ali E. DOĞANOĞLU
Ahmet FETTAHOĞLU

TÜRMOB
Basın Yayın Dağıtım İşletmesi
tarafından yayınlanmaktadır

Adres
Gençlik Caddesi No:107
06570 Anıttepe - ANKARA
Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)
Fax: (0.312) 232 50 73
http: www.turmob.org.tr
e-mail:alid@turmob.org.tr

Baskı
Ziraat Matbaası
(0.312) 384 73 44

Dergide yayınlanan yazıların yayın hakkı
Bilanço Dergisi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya
tamamı alıntı yapılamaz

Vergi mevzuatı

Türk vergi sisteminde, vergiler esas itibariyle dört ana grup içinde yer almaktadır. Bunlar, gelir üzerinden alınan vergiler, dış ticaretten alınan vergiler, servetten alınan vergiler ile mal ve hizmetlerden alınan vergilerdir. Bu dört ana gruptan birisini oluşturan, mal ve hizmetlerden alınan vergi grubu olan dolaylı vergiler, en önemli kalemi oluşturmaktadır. Bu ise adil olmayan bir vergi sistemi anlamına gelmektedir.

Türk vergi sisteminin hukuki alt yapısını oluşturan vergi yasaları, hemen hemen her yıl değişmiştir. Son yıllarda bu değişim periyodu neredeyse aylara düşmüştür. Hatta bazı vergi yasaları uygulanmadan tekrar değiştirilmiştir. Birdefalık çıkarılan vergiler kalıcı hale gelmiştir.

Türk vergi sisteminde, vergi uygulamalarına ilişkin 23 yasa bulunmaktadır. Ayrıca vergi kanunları dışında, diğer kanunlarla da vergiye ait çeşitli hükümler yer almaktadır. Kanunlar asıl maddelerin yanı sıra ek ve geçici maddeler ile doludur. Kanunların yanı sıra Bakanlar Kurulu Kararları, tebliğler, sirkülerler, genelgeler ile sistem karmaşık ve içinden çıkılmaz bir hal almıştır.

Vergi sistemimizin köklü bir reforma tabi tutulması ihtiyacı aşikardır. Artık bu elbise yama tutmaz hale geldi. Sürekli yapılan yamalar ise elbiseyi daha da bozmaktan öte gitmemektedir.

Türkiye, çağdaş bir vergi mevzuatını 1950'de olduğu gibi bugün de yeniden oluşturmak zorundadır. Verginin sosyal ve ekonomik boyutu gözönünde bulundurularak, kalıcı, istikrarlı ve anlaşılabilir bir vergi mevzuatını yeni baştan oluşturmamız gerekiyor.

Bu yönde bir irade birliği ve atılan adımlar var. Katılımcı ve demokratik bir anlayışla bu süreç sonuçlandırılmalıdır.

Dergimizin bu sayısında da ilgi ile okuyacağınızı umduğumuz haber ve araştırmalara yer verdik. Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

Nail SANLI
Genel Sekreter

Basit Usulün yıllık vergisi: 46 milyon 586 bin lira

Basit usule tabi bir mükellef 2003 yılında yıllık 46 milyon 586 bin lira vergi öderken, bir asgari ücretlinin gelir vergisi aylık 53 milyon 932 bin lira oldu.

Basit usul, Türk vergi sistemindeki çarpık yapının en güzel örneği oldu. 2003 yılında basit usule tabi 820 bin 621 mükellefin ödediği toplam gelir vergisi 38 trilyon 230 milyon lira oldu. Basit usule tabi mükellef başına 2003 yılında yıllık gelir vergisi 46 milyon 586 bin lira oldu.

Net geliri 303 milyon olan ve brüt geliri 423 milyon lira olan bir asgari ücretli aylık 53 milyon 932 bin 500 lira gelir vergisi ödüyor.

Yüz milyarlarca lira sermaye ile kurulan basit usule tabi işletmelerin, bir yılda ödediği verginin daha fazlasını bir asgari ücretli bir ayda ödüyor.

Türkiye genelinde 1 milyon 700 bin civarında gelir vergisi mükellefi bulunurken, bunun yarısı kadar 820 bin Basit usul vergi mükellefi bulunuyor. Basit usule tabi mükellef sayısı ise sürekli artış gösteriyor. Basit usule tabi mükellef sayı-

sı bazı illerde tüm mükellef sayısını geçerken, bir çok gelişmiş ilde bile bu gruptaki mükellef sayısı yüksek oranlara ulaşıyor. Ankara'da her dört gelir vergisi mükellefine karşılık bir basit usul mükellefi bulunuyor.

16 yaşından büyük bir asgari ücretlinin eline net 303 milyon geçerken, vergi ve sosyal güvenlik kesintileri dolayısıyla işverene maliyeti 541 milyon liraya ulaşıyor. Bir asgari ücretli brüt 423 milyon liralık ücretinin 120 milyon lirasını, sosyal güvenlik ve vergi kesintisi olarak ödüyor. 120 milyon liralık kesintinin içinde, 59 milyon lira SSK primi, 53 milyon 932 bin lira gelir vergisi yer alıyor.

Bunun yanı sıra işveren de sosyal güvenlik ödemeleri için asgari ücretli için 118 milyon lira ödüyor. 541 milyon lira işverene maliyeti olan bir asgari ücretli için aylık işçi ve işveren payı olarak vergi ve

sosyal güvenlik ödemesi 238 milyon liraya ulaşıyor. Aynı şekilde bir asgari ücretli bugünkü rakamlarla yıllık 647 milyon 190 bin lira sadece gelir vergisi ödüyor.

Bir asgari ücretlinin yıllık ödediği 647 milyon lira tutarındaki gelir vergisi, yıllık 46 milyon lira basit usul başta olmak üzere bazı meslek gruplarının ödediği vergilerle kıyaslandığında sistemin çarpıklığını daha net bir şekilde ortaya koyuyor.

Basit usule tabi vergi mükelleflerinin vergi sistemine verdiği en önemli zarar ise belge düzenini bozuyor olması. Maliye'nin çeşitli denetim birimlerince hazırlanan raporlara göre basit usul sahte ve yanıltıcı belge düzenlemede büyük rol oynuyor. Bu sistemin belge düzenine zarar vererek vergi kaybına yol açtığı ve yanıltıcı belge de önemli bir paya sahip olduğu tespit edildi.

		Gelir Vergisi Faal Mükellef Sayıları		Basit Usul Mükellef Sayıları	
İL KODU	İLLER	ARALIK-2002	ARALIK-2003	ARALIK-2002	ARALIK-2003
01	ADANA	38,671	38,472	21,148	21,513
02	ADYAMAN	6,557	6,643	7,359	7,664
03	AFYON	12,956	12,865	11,570	11,880
04	AĞRI	3,821	4,040	4,000	4,393
05	AMASYA	6,146	6,216	5,152	5,217
06	ANKARA	108,357	108,749	25,243	25,058
07	ANTALYA	57,258	57,527	28,014	28,134
08	ARTVIN	4,500	4,503	2,672	2,644
09	AYDIN	21,971	22,070	20,584	20,506
10	BALIKESİR	37,013	36,544	23,030	23,235
11	BİLECİK	4,674	4,735	2,119	2,114
12	BİNGÖL	2,004	2,040	2,393	2,490
13	BİTLİS	2,871	2,893	2,925	3,045
14	BOLU	8,262	8,409	2,627	2,603
15	BURDUR	6,883	7,088	5,018	4,969
16	BURSA	69,954	70,006	21,879	21,384
17	ÇANAKKALE	13,402	13,274	10,610	10,652
18	ÇANKIRI	3,271	3,307	1,708	1,726
19	ÇORUM	11,526	11,546	7,598	7,714
20	DENİZLİ	21,350	21,684	17,664	17,987
21	DIYARBAKIR	13,454	12,845	13,502	13,988
22	EDİRNE	10,095	10,028	8,316	8,260
23	ELAZIĞ	8,731	8,927	6,717	7,051
24	ERZİNCAN	3,744	3,748	2,887	2,834
25	ERZURUM	10,736	11,032	8,700	9,358
26	ESKİŞEHİR	18,662	18,794	5,432	5,303
27	GAZİANTEP	24,363	25,861	22,452	23,901
28	GİRESUN	7,584	7,624	8,892	8,940
29	GÜMÜŞHANE	1,964	1,969	2,198	2,230
30	HAKKARİ	1,388	1,415	1,597	1,791
31	HATAY	24,824	24,811	19,794	20,578
32	ISPARTA	8,041	8,314	6,138	6,325
33	İÇEL	36,062	35,839	21,791	22,275
34	İSTANBUL	478,374	477,892	64,303	59,791
35	İZMİR	116,452	115,849	37,141	36,780
36	KARS	3,701	3,708	4,151	4,279
37	KASTAMONU	10,076	9,978	5,881	6,063
38	KAYSERİ	22,156	23,121	8,801	8,962
39	KIRKLARELİ	9,587	9,698	6,685	6,678
40	KİRŞEHİR	4,496	4,520	3,140	3,119
41	KOCAELİ	35,070	35,404	11,775	12,097
42	KONYA	42,333	43,648	20,952	21,612
43	KÜTAHYA	11,528	11,418	9,145	9,172
44	MALATYA	12,180	12,043	9,663	9,811
45	MANİSA	29,069	28,849	23,346	23,893
46	K.MARAŞ	13,738	13,936	14,915	15,276
47	MARDİN	18,289	17,252	7,525	7,293
48	MUĞLA	27,995	28,314	17,167	17,230
49	MUŞ	2,450	2,483	2,824	2,952
50	NEVŞEHİR	7,060	7,208	4,741	4,989
51	NİĞDE	5,887	6,049	4,371	4,824
52	ORDU	11,167	11,104	12,512	12,515
53	RİZE	7,559	7,493	6,488	6,579
54	SAKARYA	21,608	21,599	15,730	16,159
55	SAMSUN	22,810	23,941	17,039	17,698
56	SIIRT	2,148	2,068	2,575	2,602
57	SİNOP	4,171	4,229	3,524	3,495
58	SİVAS	10,724	10,867	7,784	7,958
59	TEKİRDAĞ	19,710	19,890	11,404	11,736
60	TOKAT	9,738	9,796	9,318	9,494
61	TRABZON	15,083	15,221	13,053	13,195
62	TUNCELİ	1,058	1,077	1,207	1,285
63	ŞANLIURFA	23,587	24,360	17,514	18,686
64	UŞAK	7,523	7,699	5,284	5,494
65	VAN	8,042	8,390	10,001	11,256
66	YOZGAT	8,622	8,713	6,450	6,664
67	ZONGULDAK	14,624	14,444	10,912	10,894
68	AKSARAY	5,528	5,550	4,936	4,955
69	BAYBURT	1,182	1,143	1,126	1,158
70	KARAMAN	4,045	4,155	3,895	3,908
71	KIRIKKALE	6,297	6,163	3,242	3,344
72	BATMAN	4,907	5,534	4,547	4,832
73	ŞİRNAK	15,449	15,359	2,777	2,704
74	BARTIN	3,934	3,991	4,038	4,091
75	ARDAHAN	1,423	1,456	1,571	1,652
76	İĞDIR	5,654	5,363	2,515	2,688
77	YALOVA	7,878	7,645	2,947	3,024
78	KARABÜK	6,099	5,977	2,838	2,840
79	KİLİS	2,560	2,471	2,584	2,603
80	OSMANİYE	7,109	7,205	7,022	7,316
81	DÜZCE	7,485	7,631	7,079	7,213
	TOPLAM	1,729,260	1,735,722	810,167	820,621

Vergi yükü AB ortalamasının üstünde

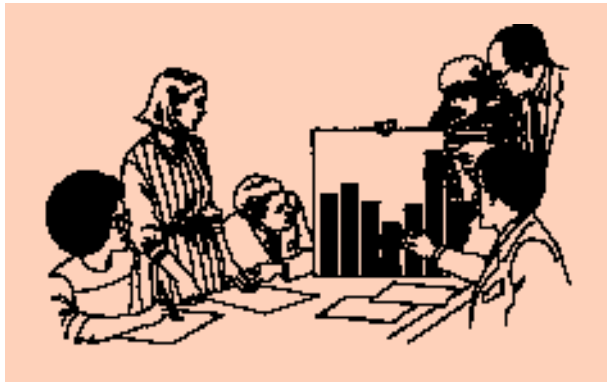
Türkiye'nin vergi yükü kişi başına düşen milli gelir seviyesi ve bütçe açıkları gibi unsurlar dikkate alındığında AB ortalamasının üstüne çıkıyor. Özellikle harcama vergileri AB ortalamalarının üstünde yer alıyor. Yüksek vergi yükü işletmelerin uluslararası rekabet gücüne zarar veriyor.

Türkiye'nin üye olmayı hedeflediği Avrupa Birliği ile kıyaslandığında vergi sistemi oldukça adaletsiz bir yapı sergiliyor. Özellikle harcama vergileri AB ortalamasının üzerinde yer alırken vergi yükü de çeşitli parametreler dahil edildiğinde AB ortalamasının üstüne çıkıyor.

Hacettepe Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü Öğretim Üyesi **Doç.**

Dr. Nurettin Bilici tarafından hazırlanan Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri (genel bilgiler, iktisadi-mali konular, vergilendirme) isimli kitap Avrupa Birliği'nin gelişim sürecini

detaylı bir şekilde sunuyor. Özellikle vergilendirme konusunda Avrupa Birliği Mevzuatı ve Türk Mevzuatı hem aktarılıp hem de karşılaştırılarak her yönü ile değerlendiriliyor.

Doç.Dr. Nurettin Bilici çalışmasında Türkiye'nin sosyal güvenlik primleri dahil yüzde 39 olan vergi yükünün, yüzde 53 olan AB ortalamasının altında kalıyor görünüyor olmasına kar-

şın kişi başına düşen milli gelir seviyesi ve bütçe açıkları gibi unsurlar dikkate alındığında gerçek yükün AB ortalaması üstünde olduğunu ortaya koyuyor.

Kitabın, Türkiye'nin vergi yükü düşük müdür? başlıklı bölümü şöyle;

Refah düzeyi Türkiye'nin yaklaşık 4 katı fazla olan AB ülkeleri karşısında, Türkiye'nin vergi yükünün düşük kaldığı söylenebilir mi? Vergi yükü karşılaştırmaları yapılırken iki hususun daha dikkate alınması gereklidir. Bunlardan biri bütçe açıklarıdır, ikincisi ise karşılaştırma yapılan ülkelerin milli gelir düzeyleridir.

Vergi yükü karşılaştırmalarında bütçe açıklarının dikkate alınması gereği

Klasik anlamda vergi yükü hesaplamaları, devletin borçlanma yoluyla sağladığı gelirleri dikkate almamaktadır. Oysa devletler, topladıkları kamu gelirlerinin yanında borçlanma yoluyla kaynak sağlayarak ilave harcama yapmaktadırlar. Açık bütçe yapılarak gerçekleştirilen ilave harcamanın boyutu, ülkeden ülkeye değişmektedir. Bir ülkenin bütçe açığı yüzdesi, o ülkenin borç alarak yaptığı harcamasının GSYİH'sine oranlanması ile elde edilmektedir. Bilindiği gibi Avrupa Birliği'nde bütçe açıkları yüzde 3'le sınırlandırılmıştır. Türkiye'de ise bütçe açıkları bu oranın çok üstündedir ve zaman zaman ekonomik krizlere yol açmaktadır.

Vergi yükü hesabının bütçe

açıkları da dikkate alınarak (yani kamu gelirleri yerine, kamu harcamaları esas alınarak) yapılması durumunda sonuçlar değişecektir. Devletin borçlanma yoluyla elde edip harcadığı paraların faizleri, bugün olmasa bile izleyen yıllarda yine mükelleflerden toplanan gelirler geriye ödenmektedir. Bu faizler, mevcut vergileri artırmak, yeni vergiler koymak, yüksek enflasyon uygulaması gibi yollarla yine piyasadan toplanan paralarla geriye ödenmektedir. Bu gerçekler göz önünde tutulduğu vakit, vergi yükü hesaplarında bütçe açıklarının da dikkate alınması düşüncesinin haklılığı anlaşılır.

Bütçe açıklarının dikkate alınması ile 2000 yılı itibariyle, Türkiye'nin yüzde 39 olan vergi yükü yüzde 49.5'a çıkmakta, yani AB ortalamasına yaklaşmaktadır.

Vergi yükü hesaplamalarında milli gelir düzeylerinin dikkate alınması gereği

Vergi yükü hesaplarında bütçe açıklarının yanı sıra, ikinci dikkate alınması gerekli husus, ülkelerin milli gelir düzeyleridir. Bu konunun da dikkate alınması durumunda, sonuçların çok daha önemli ölçülerde değiştiği görülmektedir. GSYİH'nin ne kadarının kamu geliri olarak toplandığının yanında, ülkede yaşayan insanların ellerindeki paranın ne kadarının vergi olarak alındığı (vergi gayreti) ve sonrasında bu insanların elinde harcamak veya tasarruf etmek için ne kadar paranın kaldığı da çok önemlidir. Günümüz Türkiye'sinde hayat pahalılığı (fiyatların seviyesi), Avrupa Birliği üyesi ülkeler fiyat seviyesine gittikçe yaklaşmaktadır. Tablo da satınalma gücü paritesine göre (fiyat farklılıkları giderilerek), AB üyesi ülkelerin ve Türkiye'nin kişi başına GSYİH miktarları görülmektedir.

Türkiye'deki mükellefler, 5.900 euro olan gelirlerinin (satınalma gücü paritesine göre KBYİH) yüzde 49.5'ünü, yani 2.920 eurosunu vergi olarak vermektedir. Vergiden sonra Türk insanının elinde yaşamını idame ettirmek için 2.980 euro kalmaktadır. Oysa, yine SAP'a göre KBYİH'si ortalama 22.500 euro AB vatandaşı bir mükellef, yüz-

Bütçe Açıklarının Dikkate Alınması Durumunda Vergi Yükleri (2000 Yılı)			
Ülkeler	Klasik Vergi Yükü	Bütçe Açıkları	Toplam
İrlanda	35.3	+ 1.5	33.8
İsveç	69.4	+ 4.8	64.6
AB ortalaması	53	- 0.8	53.8
Türkiye	39	- 10.5	49.5
ABD	36.5	+ 1	35.5
Japonya	37	+ 7.6	29.4

Not : Tabloda AB üyesi ülkelerden, en düşük ve en yüksek vergi yüküne sahip iki ülke alınmıştır.

de 53.8 vergi ödediği vakit elinde 10.395 euro gibi bir para kalmaktadır. Türkiye’de de yüzde 53.8 oranında bir vergi yükü olması, vatandaşın elinde kalan parayı 2.725 euroya indirecektir ki, bu para ile, zaten sıkıntı içinde olan Türk vatandaşının, tasarruf etmesi bir yana, yaşamını idame ettirmesi daha da zorlaşacaktır.

Kitabın genel değerlendirme ve sonuç bölümünde ise vergi yükünün AB ortalamasının üstünde olduğunun altı çizilerek;

“Gelir vergisi tarifemiz yüzde 20’den başlamakta, yüzde 45’e kadar yükselmektedir. Asgari ücret üzerindeki (sosyal güvenlik primleri dahil) vergi yükü Kasım 2003 tarihi itibarıyla yüzde 100’lere yaklaşmaktadır. Kurumlar vergisi yükü de ağırdır.

4842 sayılı Kanunla yapılan düzenlemelerle bir nebze hafifletilse de, kar payları üzerindeki toplam vergi yükü yüzde 50’lere yaklaşmaktadır. Harcama vergilerimiz AB ortalamalarının üstünde kalmaktadır. Böyle yüksek oranlı bir vergileme, ya da yüksek vergi yükü, işletmelerin uluslararası rekabet gücüne zarar vermektedir. AB içindeki eğilim de, yüksek oranlar yerine düşük oranlar uygulama yönündedir. Bu nedenle, dolaylı vergilerde oran uyumlaştırması yapı-

lırken, altına inilemeyecek asgari oranlar belirlenmiş, üye ülkenin rekabet üstünlüğü elde etmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Türkiye açısından, tam üyeliğe kadar teşvik edici vergileme uygulamaları daha rahat bir şekilde yapılabilecektir. Bu olanak değerlendirilmelidir. Kaybedilmiş gibi görünen vergilerin, ekonominin büyümesi ile fazlasıyla geri alınacağı unutulmamalıdır.

Türk vergi sisteminin sorunu, vergi yükünün düşüklüğü değildir. Sorun, kayıtlı ve dürüst mükellefler üzerindeki vergi yükünün yüksekliği sorunudur. Bu durum, vergi yükünün adil dağılımını da engellemektedir.

Örneğin gelir vergisinin yüzde 80’inin üzerindeki kısmının stopaj yoluyla alınıyor olması, yükün önemli kısmının ‘küme’deki kazılar’ diye nitelendirilen ücretliler üzerinde olduğunu göstermektedir. Öyleyse, bir yandan vergi oranları düşürülmeli, öte yandan da vergi dışı ekonomi ile mücadele edilmelidir. İkinci sorunun çözümünü kolaylaştırmanın yolu da, birincisinden, yani vergi yükünün azaltılmasından geçmektedir.

Bilindiği gibi, Türkiye’de ekonominin yüzde 60-70 civarındaki kısmının kayıt dışında olduğuna yönelik araştırmalar bulunmaktadır. Vergi denetimle-

AB ve Türkiye’de Kişi Başına GSYİH Miktarları (Satınalma Gücü Paritesine Göre, Euro, 2000 Yılı)

Ülkeler	GSYİH
Belçika	25.000
Danimarka	26.400
Almanya	24.000
Yunanistan	15.100
İspanya	18.600
Fransa	22.200
İrlanda	26.300
İtalya	22.300
Lüksemburg	41.600
Hollanda	25.900
Avusturya	24.900
Portekiz	17.100
Finlandiya	23.000
İsveç	23.200
İngiltere	23.100
Avrupa 15	22.500 100
Türkiye	5.900 26.2
ABD	34.800
Japonya	23.800

rinde yakalanan matrah farkları da bu oranları doğrular niteliktedir. Toplanan vergilerin yüzde 60’lar civarındaki kısmı kaçırılmakta, toplanamamaktadır. Bu kayıt dışındaki faaliyetlerin vergi kapsamına alınması gayretleri artırılarak, söz konusu oran aşağılara çekilmelidir. Kayıt dışı ekonomi (dolayısıyla vergi kaçakçılığı) ile mücadelenin yolu da öncelikle, vergi idaresinin teknik donanımı ve personel kalitesinin yükseltilerek, etkinliğinin artırılmasından geçmektedir” ifadesi yer aldı.

Çin ekonomisinin itici gücü

Vergi sistemi

Çin son yıllarda ekonomisinde kaydettiği başarılarla tüm dikkatleri üzerine çekiyor. Çin ekonomisinin gelişmesinde itici gücün başında vergi sistemi geliyor. Uygulanan vergi politikası yabancı sermayeyi hem çekiyor hem de kalıcı kılıyor. Özellikle vergi teşvikleri ekonomik gelişimde önemli bir yer tutuyor.

Çin ekonomisinde yaşanan gelişmeler tüm dikkatleri bu ülke üzerine yoğunlaştırıyor. Çin ekonomisi gelişen trendi ile son yıllara damgasını vurdu. Ekonomideki bu gelişimin ve başarının bir nedenini de uygulanan vergi sistemi oluşturuyor. Maliye Bakanlığı Gelirler Kontrolörleri Derneği tarafından yayınlanan **Vergi Sorunları Dergisi**'nin Şubat 2004 sayısında Çin ekonomisinin canlanmasında Çin vergi sisteminin rolü konusunda yayınlanan makale vergi sisteminin ekonomik gelişmeye katkısını ortaya koyuyor.

Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü Araştırma Görevlisi **Onur Güner** tarafından

yapılan çalışmada Çin vergi sistemi ayrıntılı bir şekilde değerlendiriliyor.

Onur Güner'in makalesine göre, Çin'de merkezi hükümetle yerel yönetimler arasındaki güç ayrımı vergi sisteminin temelini oluşturuyor. Ulusal vergiler katagorisinde, gelir vergisi (kişisel gelir vergisi ve kar amaçlı işletmelerin gelir vergisi) vareset ve intikal vergisi, gümrük vergileri, işletme vergisi, servet vergisi, tütün ve alkol vergisi, menkul kıymet işlemleri vergisi, vadeli işlemler vergisi ve maden arama izin vergisinden oluşuyor.

Metropolitan, şehir ve ilçe vergileri ise arazi vergisi, emlak vergisi, taşıt aracı ruhsat vergisi, ta-

pu senedi vergisi, damga vergisi ve eğlence vergisinden oluşuyor.

Çin'de gelir vergisi sistemi ikiye ayrılıyor. Birincisi kişilerin gelirini vergilendirmeyi amaçlayan kişisel gelir vergisi, diğeri kar amacı taşıyan kurumların kazançlarını vergilendiren kurumlar vergisi.

Gelir vergisi kanunun amacı, yüksek gelirli kişilerden vergi alınmasını ve düşük ve orta gelirli kişilerden daha az vergi alınmasını ya da hiç vergi alınmamasını sağlamak. Mükellefler üzerindeki vergi yükündeki aşırı artışın engellenmesine ve vergi yükünün azaltılmasına yönelik düzenlemeler yer almakta.

Çin'in gelir vergisi sisteminde

sedüler sistem uygulanmakta. Buna göre, mükelleflerin çeşitli kaynaklardan elde ettiği gelir ayrı ayrı değerlendirilmekte, biraraya getirilip toplanmakta.

Vergi oranı

Çin’de kişisel gelir vergisi oranları 3 kategoride düzenlenmiştir;

Ücretler ve maaşlar için, 9 farklı gelir ölçeğine göre yüzde 5’ten yüzde 45’e kadar artan oranlı bir tarife söz konusudur.

Tarife tablodaki gibi olmakla beraber, ilk dilim elde edilen aylık brüt gelirden 800 Yuan’lık bir indirim yapıldıktan sonra belirlenmektedir. Bu 800 yuanlık tutar istisna tutardır.

Örneğin kişinin brüt ücretinin aylık 1500 yuan olduğunu varsaydığımızda öncelikle bu gelirden 800 yuan olan istisna tutarı indiririz. Bu durumda kişinin vergiye tabi geliri 700 yuan olmaktadır. 700 yuanın 500 yuanı ilk dilime girmektedir. 200 yuanı ise 2. dilime girmektedir. Böylece kişi elde ettiği 1500 yuanlık brüt ücretine ilişkin olarak

$$500 \times \text{yüzde } 5 = 25$$

$$200 \times \text{yüzde } 10 = 20$$

$$25+20=45 \text{ yuan kişisel gelir vergisi ödeyecektir.}$$

Bu madde ile Çin’de yabancı işgücünden yararlanılması teşvik edilmek istenmektedir. Bu durum yabancı sermayenin ülkeye

Ücret ve Maaşlara İlişkin Kişisel Gelir Vergisi Tarifesi		
Derece	Aylık Vergilenebilir Gelir	Vergi Oranı %
1.	500 Yuan ve daha az gelirler	5
2.	500-2000 Yuan	10
3.	2000-5000 Yuan	15
4.	5000-20000 Yuan	20
5.	20000-40000 Yuan	25
6.	40000-60000 Yuan	30
7.	60000-80000 Yuan	35
8.	80000-100000 Yuan	40
9.	100000 ve yukarısı	45

çekilmesinde bir araç olmaktadır. Sınai ve ticari faaliyetlerden elde edilen ticari kazançlar ile kira-lama işlemlerinden ve sözleşmeye dayalı alım-satımlardan elde edilen gelirler için yüzde 5’ten yüzde 35’e kadar artan oranlı bir vergi tarifesi uygulanır.

Bu üçüncü oran, telif kazançlarına, faiz gelirlerine hizmet karşılığı elde edilen aynı gelirlerle, kira gelirlerine, gayrimenkul satışından elde edilen gelirlerle ve diğer arızai kazançlara uygulanan düz oranlı bir yapıya sahip olan yüzde 20 oranıdır.

Kurumlar vergisi

Çin’in gelir vergisi sisteminde yer alan diğer vergi kar amacı güden kurumların kazançlarından alınan kurumlar vergisidir.

Verginin konusu

Verginin konusu 4 kategoride açıklanmıştır;

1. İş merkezi Çin’de faaliyet

gösteren ve kar amacı güden kurumların elde ettiği tüm gelirler,

2. İş merkezi, şubesi ve acentesi Çin’de bulunan yurt dışındaki kurumların hem Çin’de hem de yurt dışından elde ettiği gelirler,

3. İş merkezi Çin toprakları dışında olup, bayi ve acentaları Çin’de faaliyet gösteren kurumların, sadece Çin toprakları içerisindeki faaliyetlerinden elde edilen kurum kazançları,

4. Çin toprakları üzerinde sürekli olarak faaliyet gösteren bir iş yeri yada acentesi olmayan fakat Çin’de çeşitli kaynaklardan gelir elde eden işletmelerin gelirleri.

Belirtilen gelirlerden 4.’sü dışında hepsi için beyanname verirken, son durum için beyanname düzenlenmiyor, bu gelirler üzerinden mevzuata göre belirlenen bir oranda tevkifat yapılıyor.

Vergi oranı

Kurumlar vergisinde oran 1994 yılından itibaren yüzde 55’ten

yüzde 33'e düşürülmüştür. Bu yüzde 33'lük oranının yüzde 30'u ulusal vergi oranı, yüzde 3'ünde yerel vergi oranı olarak kombine edilmiştir. Bu ifadeden gelirin yüzde 30'unu merkezi hükümetin vergilendirdiği, yüzde 3'ünün de yerel hükümet tarafından vergilendirildiği anlaşılmaktadır. Bu oran kurumların üretimden ve alım-satım faaliyetleri dolayısıyla elde ettiği kurum kazancına uygulanır.

Çin'de iş yeri olmayan yabancı girişimcilerin Çin'de yaptıkları yatırımları dolayısıyla elde ettikleri gelirler ile sermaye kazançları yüzde 20 oranında vergilendirilmektedir.

Teşvikler

Çin'de kurumlar vergisinin, ekonomik kalkınmaya çok büyük katkısı olmuştur. Özellikle yabancı sermayenin ülkeye gelmesinde, teşvik mekanizması oluşturmuştur. Ülkenin geri kalmış bölgeleri ile gelişmiş bölgeleri arasındaki dengesizlikleri önlemede, büyük alt yapı yatırımlarının geliştirilmesinde, ileri teknolojinin kullanılmasında, ihracatın teşvik edilmesinde kurumlar vergisi özel öneme sahip bir vergidir.

Kurumların özel bölge denilen bölgelerde faaliyet göstermeleri için, kurumlar vergisi bünyesinde bir takım teşvikler söz konusudur. Çin'de 14 tane özel bölge

vardır.

Özel ekonomik bölgelerde yabancı sermayeli işletmeler kurumlar vergisinden muaf tutuluyorlar.

Tanım, ormancılık, taşımacılık gibi, 10 yıl veya daha fazla sürede kazanç getiren endüstrilerde faaliyet gösterecek kurumlara, işe başlamalarından itibaren ilk iki yıl muafiyet tanınıyor, takip eden üç yılda ise söz konusu vergiden yüzde 50 oranında bir indirim yapılıyor.

15 veya daha fazla yıla yayılmış liman ve iskele inşaatları için kurumların, ilk 5 yıl kazançları vergiden muaftır daha sonra takip eden 5 yıl içinde ise verginin yüzde 50'sinin indirilmesine izin veriliyor.

Yabancı sermayeli ihracat şirketleri, eğer yıllık ihracatın yüzde 70'inden fazlasına katkı sağlıyorlarsa, bu şirketler için belirlenen muafiyet ve indirim sürelerinin dolmasından sonra, bu şirketlere yüzde 10 indirilmiş vergi oranı uygulanıyor.

İleri teknolojiye sahip yabancı

sermayeli şirketlere, muafiyet ve istisna için belirtilen sürenin dolmasından sonraki üç yıl içinde yüzde 10 indirilmiş vergi oranı uygulanıyor.

Yabancı sermayeli şirketlerin 5 milyon dolardan fazla tutacak yatırımları ile getirisi 10 yıldan fazla yıllara yayılan yatırımları için, elde edilen kar ilk yıl vergiye tabi olmaz, takip eden iki yıl ise vergiye yüzde 50 oranında bir indirim uygulanıyor.

Katma Değer Vergisi

Çin'de KDV, diğer ülkelerle benzerlik göstermektedir. KDV, Çin'de sunulan tüm vergiye tabi mal ve hizmetlere uygulanır. Vergiye tabi mal ve hizmetlerin alım satımındaki her aşamada vergi tahsil ediliyor.

1994'e kadar KDV'de oran çeşidi çok fazlayken, 1994'ten itibaren oran sayısı ikiye düşürülmüştür. Genel oran yüzde 17'dir ve birde zirai girdiler ile gıda maddelerine uygulanan daha düşük bir oran olan yüzde 13 oranı var.

KDV'de Teşvikler

Ticari Kazançlar, Kiralama İşlemleri, Sözleşmeli Alım-Satım İşlemlerine İlişkin Vergi Tarifesi		
Derece	Yıllık Vergilenebilir Gelir	Vergi Oranı %
1.	5000 Yuan'a kadar	5
2.	5000-10000 Yuan	10
3.	1000-30000 Yuan	20
4.	30000-50000 Yuan	30
5.	50000 Yuan ve yukarı	35

KDV’de oranın yüzde 17 olduğu belirtilmişti. Ancak buna rağmen ihracatla uğraşan bir kişi, yüzde 9’a kadar daha düşük bir oranda KDV’nin iadesini talep edebiliyor. Bu, ihracatçının hammadde alımında ödemiş olduğu KDV’nin yüzde 8’ini geri alamayacağı anlamına gelmekte. 1 Temmuz 1999’dan itibaren, makine, teçhizat, elektronik aletler, taşıma araçları, giyim eşyası ve bazı aletler için vergi iadesi oranı yüzde 17’ye çıkarılmış. Bugün bu oran bunlar dışındaki ürünler için yüzde 13’le yüzde 15 arasında değişmekte.

Yabancı sermayeyi teşvik etmek ve Çin ürünlerinin kullanımını artırmak için, yabancı sermayeli kuruluşların bu ürünleri girdi olarak kullanımları durumunda, bu ürünler için ödedikleri KDV kendilerine daha sonra iade edilmekte.

Yine teknolojik yeniliklerin teşvik edilmesi amacıyla, büyük firmaların bilgisayar ürünleri için vergi oranı yüzde 17’den yüzde 6’ya düşürülmüş. Küçük çaplı üreticiler için ise standart oran yüzde 6’dan yüzde 4’e düşürülmüş.

Diğer Vergiler

Ülke gelirlerine katkısı olan diğer vergiler servet vergisi, tütün ve alkollü içkiler vergisi, veraset ve intikal vergisi, bina vergisi, arazi vergisi, damga vergisi, eğlence vergisi, maden arama ver-

gisi, tapu senedi vergisi.

Çin’de vergi gelirlerinin GSYİH içindeki payına baktığımızda oranın diğer ülkelere nazaran oldukça düşük seyrettiğini görüyoruz. Bu durum teşvik mekanizmasından kaynaklanmakta. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler içerisinde karşılaştırıldığında, Çin’in vergi yükü bu ülkelere göre daha düşüktür. Örneğin 2000 yılında ABD’de vergi yükü yüzde 22.7 ve Japonya’da yüzde 17.2 iken bu oran Çin’de sadece yüzde 13.2’dir. Ülkenin vergi gelirlerinin önemli bir kısmını mal ve hizmetler üzerinden alınan vergiler oluştururken, sadece küçük bir kısmını gelir, kar ve sermaye kazançları üzerinden alınan vergiler oluşturmakta.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise şu saptama ve tespitlere yer verildi;

“Çin’in bugün geldiği seviyeye en önemli katkı sağlayan politikalarından biri de, hiç kuşkusuz uyguladığı vergi politikasıdır. Uygulanan vergi politikası, özellikle yabancı sermayenin ülke dışına kolaylıkla çıkmasını engellemiş ve sermayenin ülkeye gelmesine katkıda bulunmuştur.

Çin’in vergi sistemine baktığımızda, sistem anlaşılır olması ve istikrarını koruması bakımından gelişmekte olan birçok ülkenin vergi sistemlerinin taşıdığı güvensizlik sorununu taşımamakta-

dır. Vergi mevzuatındaki değişikliklerin sık sık olmaması ülkeye gelen yabancı sermayeli şirketler için bir rahatlık sağlamakta, uzun dönemli yatırım kararlarının alınmasını teşvik etmektedir.

Çin vergi sisteminde teşviklerin çok önemli bir yeri vardır. Teşvikler sayesinde Çin dünyada yabancı sermayeyi en fazla çeken ülkedir. Çin vergi sisteminin bu özelliği, sistemi diğer ülkelerin sistemlerinden ayırmaktadır. Çünkü Çin yabancı sermayeyi ve ihracatı vergi sisteminde yer alan teşviklerle destekleyip, ekonomisinin gelişimini sağlayarak gelirlerini bu şekilde artırmaktadır.

Çin’in DTÖ’ye girmesiyle, vergi sisteminin bu sıra dışı yapısı, yani ihracata ve yabancı sermayeye tanıdığı muafiyet ve istisna uygulamaları, DTÖ’nün oldukça tepkisini çekmiştir. Çünkü DTÖ’nün vergilendirme ilkelerine, Çin’de uygulanan teşvik mekanizmalarının çoğu aykırı düşmektedir. Bu nedenle Çin uygulamış olduğu bir çok teşvik önlemlerini DTÖ’ye girdikten sonra tekrar gözden geçirmiştir, ancak bu teşvikler bir süre daha uygulanmaya devam edilecektir. Kuşkusuz bu süre içerisinde de, Çin yabancı sermayeyi daha fazla bir şekilde çekmeye devam edecektir.”

Tasarruflar yatırım fonuna kaydı

Türk Lirası'nın değer kazanması ve faizlerin gerilemesi mevduat sahiplerini yeni arayışlara itti. 2003 yılı itibariyle portföy toplamı 256 kat rilyona ulaşarak artış eğilimini sürdürdü.

Faliz oranlarında yaşanan düşüş, TL'nin özellikle dolar karşısında değerlenmesi tasarrufların klasikleşen eğiliminin değişmesine neden oldu. Yurt içi yerleşiklerin portföy tercihleri incelendiğinde, 2003 yılında portföy toplamı bir önceki yıl sonuna göre yüzde 30,1 oranında artarak 256 katrilyon lira seviyesine ulaştı. 2002 yılı Aralık ayı itibariyle toplam portföy içerisinde yabancı para oranı yüzde 48 iken, bu oran sürekli bir düşüş eğilimi göstererek 2003 yılı sonu itibariyle yüzde 33,1'e geriledi. Toplam portföy içerisinde 2002 yılı sonu itibariyle yüzde 67,7 olan mevduat oranı takip eden yıl sonu itibariyle yüzde 59,4'e geriledi. Aynı dönem içerisinde hisse senetleri hariç menkul kıymet yatırım fonlarının toplam portföy içerisindeki oranı yüzde 4,1'den yüzde 7,5'e yükseldi.

Portföy toplamı Türk Lirası ve

yabancı para tercihleri bakımından incelendiğinde, yurtiçi yerleşiklerin 2003 yılında portföy tercihlerini özellikle Türk Lirası cinsinden varlıklar lehine kullandılar. 2003 yılında Türk Lirası cinsinden varlıklar yüzde 50,1 oranında artarak 171,3 katrilyon liraya, yabancı para cinsinden varlıklar ise yüzde 2,5 oranında artarak 84,8 katrilyon liraya yükseldi. Türk parası cinsinden portföyün toplam portföye oranı bir önceki yıl sonuna göre 8,9 puan artarak yüzde 66,9'a yükseldi.

2003 yıl sonu itibariyle toplam portföyün yüzde 59,4'ü mevduat hesaplarından, yüzde 22,1'i devlet iç ve dış borçlanma senetlerinden, yüzde 7,5'i menkul kıymet yatırım fonlarından, yüzde 1,5'i ÖFK hesaplarından ve yüzde 4,5'i hisse senetlerinden oluştu. 2003 yılında portföy içerisinde mevduat ve repoların payı gerilerken, kamu borçlanma senetlerinin, menkul kıymet yatırım

fonlarının, hisse senetlerinin payı artış gösterdi.

Türk finansal sisteminde yurtdışı yerleşik banka ve banka dışı kesimlerin faaliyetleri incelendiğinde, 2003 yılı Ocak-Kasım döneminde söz konusu kesimin sistemdeki plasmanlarının tutarı 7,9 milyar dolar artarak 27,2 milyar dolara ulaştı. Hisse senetleri hariç tutulduğunda yurtdışı yerleşiklerin Türk Bankacılık Sisteminde ve diğer finansal piyasalarda bulunan toplam pozisyonları tutarı 15,8 milyar dolardan 4,7 milyar dolar artarak 20,5 milyar dolara yükseldi. Bu artışta mevcut yatırımların piyasa değerlerindeki artış ile yeni plasmanlar belirleyici oldu. Yurtdışı plasmanlarda hisse senedi piyasasında yaşanan artışa da bağlı olarak hisse senetlerinin payı artarken, kamu borçlanma senetlerine yapılan yatırımlarda da belirgin bir yükselme gözlemlendi.

AB'nin de hedefi sürdürülebilir kalkınma

Avrupa Birliği, 2007-2013 yıllarını kapsayan bütçe taslağının esaslarını belirledi. Bütçe taslağına göre söz konusu dönemde, sürdürülebilir kalkınma, iş olanaklarının yaratılması ve Birliğin dünyadaki rolünün güçlendirilmesi olarak belirlendi.

TUSIAD AB Temsilciliği'nin çalışmasına göre, Birliğin 2007-2013 bütçe taslağının esasları belirlendi. AB Komisyonu, 2007-2013 dönemi için Avrupa Birliği'nin bütçe yapısına ilişkin bildirgesini benimsedi. Bildirge, Avrupa Birliği'nin mali yapısının esas olarak Lizbon ajandasının siyasi hedeflerine ve Avrupa Birliği'nin sürdürülebilir kalkınma amacına uygun olarak yapılandırılması gerektiği noktasını vurguluyor. AB Komisyonu'nun önerdiği taslakta uzun vadeli üç AB hedefi şu şekilde belirtiliyor:

- Sürdürülebilir kalkınma: büyüme, iş olanaklarının yaratılması, Lizbon ajandasının hedefleri;
- AB vatandaşlarının çıkarları: özgürlük, adalet ve güvenlik;
- AB'nin dünyadaki rolünün güçlendirilmesi.

Bu siyasi hedeflere ulaşmak için, AB Komisyonu 7 yıllık dönemde,

yıllık ortalama, AB'nin gayrisafi iç hasılasının yüzde 1.14'ü civarında bir harcamayı öngörüyor. İlk dönemde genişlemeye bağlı olarak, harcama düzeyi artsa da, söz konusu dönem sonunda, 2013 itibarı ile bütçenin 143.1 milyon euro düzeyinde kalması bekleniyor.

AB Komisyonu'nun hazırladığı taslakta, AB mali yapısı da yeniden düzenlenerek, bütçe beş ayrı başlık altında yeniden yapılandırılıyor:

- Sürdürülebilir büyüme;
- Doğal kaynakların korunması ve yönetimi (tarım, balıkçılık, çevre);
- AB vatandaşlığı, özgürlük, adalet ve güvenlik;
- Küresel bir ortak olarak AB;
- Yönetim yapısı

Tüm AB üyesi ülkelerin AB bütçesine katkılarının adil olabilmesi için de AB Komisyonu, "genel bir düzeltme mekanizması" öngörü-

yor. Bu mekanizma sayesinde herhangi bir ülkenin, diğer AB ülkeleriyle göreceli olarak, refah düzeyinin üzerinde bir bütçe yükü altına girmesinin önlenmesi amaçlanıyor.

AB mali yapısıyla ilgili olarak, AB Komisyonu'nun 2004 yaz aylarında, AB genelinde uygulanacak bir vergi sistemine gerek olup olmadığına ortaya koyacak, bir rapor hazırlaması bekleniyor.

AB Maliye Bakanları, AB Komisyonu'nun İsviçre ve vergi cenneti olarak bilinen bazı Avrupa ülkeleri (Andora, Liechtenstein, Monako ve San Marino) ile 1 Ocak 2005'de yürürlüğe girecek olan AB Tasarruf Vergisi Yönergesi öncesinde, bu ülkelerdeki bankacılık sisteminin gizliliği ilkesinin kaldırılması ve tasarrufların vergilendirilmesi konusunda yapılmakta olan müzakerelerde daha fazla taviz verilmemesine yönelik önerisini onayladı.

Dış ticaret açığında artış yüzde 41

Dış ticaret açığı 15 milyar 553 milyon dolardan, 2003 yılında 21 milyar 856 milyon dolara yükseldi. 2003 yılında ithalatta bir önceki yıla göre yüzde 33.3 artış yaşanırken, ihracatta bu oran yüzde 30 oldu.

2003 Ocak-Aralık döneminde; 2002 yılına göre ihracat yüzde 30 artarak 46,878 milyon dolar, ithalat ise yüzde 33.3 oranında yükselerek 68,734 milyon dolar olarak gerçekleşti. 2002 yılında 15,495 milyon dolar olan dış ticaret açığı, 2003 yılında yüzde 41.1 oranında artarak 21,856 milyon dolara yükseldi. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise 2002 yılında yüzde 69.9 iken, 2003 yılında yüzde 68.2'ye geriledi.

2003 yılı Aralık ayında 2002 yılının aynı ayına göre; imalat sanayii ürünleri ihracatı yüzde 37, tarım ve ormancılık ürünleri ihracatı yüzde 43.8, madencilik ve taşocakçılığı ürünleri ihracatı ise yüzde 98.2 oranında artış göstermiştir. Buna karşılık, imalat sanayi ürünleri ithalatı yüzde 50.7, tarım ve ormancılık ürünleri ithalatı yüzde 97.9, madencilik ve taşocakçılığı ürünleri ithalatı ise yüzde 42.7 oranında artmıştır. Aynı dönemde; sermaye malları ithalatı yüzde 53.8, ara malları ithalatı yüzde 42.0, tüketim malları ithalatı yüzde 100.7 oranında artarken, ihracattaki artış oranları sermaye mallarında yüzde 44.3, ara malların-

da yüzde 35.5 ve tüketim mallarında yüzde 43 olarak gerçekleşmiştir.

2003 yılı Aralık ayında bir önceki yılın aynı ayına göre; OECD üyesi ülkelere yapılan ihracat yüzde 32.4, Türkiye Serbest Bölgelerine yapılan ihracat yüzde 47.1, OECD üyesi olmayan ülkelere yapılan ihracat yüzde 50.4 oranında artış gösterdi. Aynı dönemde Avrupa Birliği ülkelerine yüzde 36.8, EFTA ülkelerine yüzde 44.7, diğer OECD ülkelerine yüzde 13.5 oranında daha fazla ihracat yapıldı. Aralık ayında Karadeniz Ekonomik İşbirliği, Bağımsız Devletler Topluluğu, İslam Konferansı Teşkilatı, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı üyesi ülkelere yapılan ihracat arttı.

2003 yılı Aralık ayı ihracatının yüzde 62.3'ü OECD ülkelerine, yüzde 33.1'i OECD üyesi olmayan ülkelere ve yüzde 4.5'i Türkiye Serbest Bölgelerine yapıldı. AB ülkelerinin ihracatımız içerisindeki payı 2002 yılı Aralık ayında yüzde 51.4 iken, 2003 yılı Aralık ayında yüzde 50.8 olarak gerçekleşti. 2003 yılı Aralık ayı ihracatı içerisinde OECD üyesi olmayan Avrupa ülkelerinin payı

yüzde 10.9, Orta Doğu ülkelerinin payı yüzde 12.2, Afrika ülkelerinin payı ise yüzde 4.2' oldu.

2003 yılı Aralık ayında bir önceki yılın aynı ayına göre; OECD üyesi ülkelere yapılan toplam ithalat yüzde 54 oranında artarken, Avrupa Birliği ülkelerinden yüzde 54.8, EFTA ülkelerinden yüzde 39.7, diğer OECD ülkelerinden yüzde 55.3 oranında daha fazla ithalat yapıldı. Ayrıca, Bağımsız Devletler Topluluğu, Karadeniz Ekonomik İşbirliği, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ve İslam Konferansı Teşkilatı üyesi ülkelerden yapılan ithalatta artış görüldü.

2003 yılı Ocak-Aralık döneminde madencilik ve taşocakçılığı ürünleri ihracatı yüzde 37.4, tarım ve ormancılık ürünleri ihracatı yüzde 20.3, sanayi ürünleri ihracatı ise yüzde 30.3 oranında arttı. Toplam ithalat 2003 yılında 2002 yılına göre yüzde 33.3 oranında artış gösterirken; sermaye malları ithalatı yüzde 32.1, ara malları ithalatı yüzde 32.3, tüketim malları ithalatı ise yüzde 50 oranında artış gösterdi

Kredi hacmi arttı

Bankacılık sektörünün 2003’de kredi hacmi artış eğilimini sürdürerek 59 katrilyona ulaştı. Bankalardaki Türk Lirası mevduatı 83 katrilyona ulaşırken, tüketici kredileri patlama yaptı.

Bankacılık sektörü kredi hacmi 58 katrilyon 641 trilyona ulaştı. Özellikle mevduat bankası kredileri 2003 yılı Şubat ayı ile kıyasladığımızda 2004 yılı Şubat ayı itibariyle yüzde 50 oranında artarak 51 katrilyon 352 trilyona ulaştı. Mevduat bankaları tarafından kullanılan ticari krediler 2003 yılı Şubat ayında 15 katrilyon lira düzeyinde bulunurken bu oran 2004 yılı için 28,5 katrilyona yükseldi.

Toplam kullanılan krediler içinde yabancı para cinsinden krediler tutarında önemli bir değişim olmazken, artış Türk Lirası kredilerde yaşandı.

2003 yılı Şubat ayında 9,3 katrilyon lira seviyesinde iken 2004 yılı Şubat ayı ilk haftası

itibariyle 8,4 katrilyon liraya geriledi. Bu gerilemede özel mevduat bankalarının tasfiye olacak alacaklarındaki düşüş etkili oldu.

Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu’na devrolunan takipli alacaklar ise 5,6 katrilyon liradan 11,7 katrilyona yükseldi.

Mevduat bankalarının kullandıkları tüketici kredileri ise bir yılda 3 kat artış gösterdi. 2003 yılı Şubat ayında 3,2 katrilyon lira olan tüketici kredileri 2004 yılı Şubat ayı başında 9,8 katrilyon liraya yükseldi. Tüketici kredileri içerisinde aslan payını ise otomobil kredileri aldı. Otomobil kredileri 4,4 katrilyon liraya yükseldi.

Tüketici kredileri gibi kredi

kartları da hacmini artırdı. Kredi kartları son bir yılda 4,4 katrilyon liradan 7,2 katrilyon liraya yükseldi. Tasfiye olunacak tüketici kredileri 86,6 trilyondan bir yıl içinde 102,6 trilyona yükseldi. Eş dönüm içerisinde tasfiye olunacak kredi kartları alacakları da 261,7 trilyon liradan 315,6 trilyon liraya yükseldi.

Mevduat bankalarındaki Türk Lirası mevduatları 83 katrilyona yükseldi. Bunun 70 katrilyonunu vadeli mevduat oluşturdu. Yabancı paralar dahil toplam mevduat ise 2004 yılı Şubat ayı ilk haftası itibariyle 151 katrilyon 572 trilyon oldu. Geçtiğimiz yılın aynı döneminde bu rakam 132 katrilyon lira seviyesindeydi.

Müteşebbisler yeni şirket ve firma kurmakta isteksiz

Şirket kuruluşları geriledi

2004 yılının Ocak ayında, 2003'ün aynı ayına göre, yeni kurulan şirket sayısı yüzde 11.7 ve yeni kurulan firma sayısı yüzde 55.6 azaldı. 2003 yılının Ocak ayında 6088 firma açılırken bu rakam 2004 yılının Ocak ayında 2705'e düştü.

Şirket kuruluşları ve yeni açılan firmalar 2004 yılının ilk ayında olumsuz bir gelişme sergiledi.

2004 Ocak ayında; 2003'ün aynı ayına göre yeni kurulan şirket sayısı yüzde 11.7 azalarak 4652'den 4109'a, yeni kurulan firma sayısı da yüzde 55.6 azalarak 6088'den 2705'e düştü.

2004 Ocak ayında; 2003'ün aynı ayına göre kapanan şirket sayısı yüzde 19.1 artışla 779'dan 928'e yükselmiş, kapanan firma sayısı ise yüzde 15.3 azalarak 1900'dan 1610'a düşmüştü.

Ocak ayında 6778 şirket 4 424 164 433 Milyon TL sermaye artırımında, sermayesi 200 000

Milyon TL olan bir şirket sermaye azaltımında bulundu. Sermayesi 14 759 200 Milyon TL olan 29 şirket statü değiştirdi ve sermayesi 824 158 Milyon TL olan 928 şirket kapandı.

Açılan 4109 şirketin; 1402'si toptan ve perakende ticaret, motosiklet ve motorlu araçlar ile kişisel eşyalar ve ev eşyalarının onarımı, 1142'si imalat, 408'i inşaat, 325'i ulaştırma, depolama ve haberleşme, 321'i gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri, 111'i otel ve lokantalar, 93'ü sağlık işleri ve sosyal hizmetler, 69'u eğitim, 68'i mali-aracı kuruluş faaliyetleri, 55'i tarım, avcılık ve ormancılık, 48'i diğer sosyal, toplumsal ve

kişisel hizmet faaliyetleri, 37'si madencilik ve taşocakçılığı, 14'ü elektrik, gaz ve su, 10'u kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik, 6'sı balıkçılık sektöründe bulunmakta.

Sermaye artırımında bulunan 6778 şirketin; 2101'i imalat, 1940'ı toptan ve perakende ticaret; motosiklet ve motorlu araçlar ile kişisel eşyalar ve ev eşyalarının onarımı, 933'ü inşaat, 527'si gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri, 483'ü ulaştırma, depolama ve haberleşme, 176'sı sağlık işleri ve sosyal hizmetler, 168'i otel ve lokantalar, 141'i mali-aracı kuruluş faaliyetleri, 106'sı diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hiz-

met faaliyetleri, 67'si eğitim, 55'i madencilik ve taşocakçılığı, 32'si tarım, avcılık ve ormancılık, 21'i elektrik, gaz ve su, 15'i kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik, 13'ü balıkçılık; sermaye azaltımında bulunan bir şirkette toptan ve perakende ticaret; motosiklet ve motorlu araçlar ile kişisel eşyalar ve ev eşyalarının onarımı sektöründe bulunmaktadır.

Statü değiştiren 29 şirketin; 9'u toptan ve perakende ticaret, motosiklet ve motorlu araçlar ile kişisel eşyalar ve ev eşyalarının onarımı, 7'si imalat, 6'sı gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri, 2'si madencilik ve taşocakçılığı, 2'si ulaştırma, depolama ve haberleşme, 1'i tarım, avcılık ve ormancılık, 1'i inşaat, 1'i kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik; kapanan 928 şirketin ise; 264'ü toptan ve perakende ticaret; motosiklet ve motorlu araçlar ile kişisel eşyalar ve ev eşyalarının onarımı, 256'sı imalat, 150'si inşaat, 82'si gayri-

menkul, kiralama ve iş faaliyetleri, 61'i ulaştırma, depolama ve haberleşme, 33'ü mali-aracı kuruluş faaliyetleri, 30'u sağlık işleri ve sosyal hizmetler, 17'si otel ve lokantalar, 12'si eğitim, 10'u diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri, 6'sı tarım, avcılık ve ormancılık, 3'ü madencilik ve taşocakçılığı, 2'si balıkçılık, 2'si kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik sektöründe bulunmaktadır.

Açılan 2705 firmanın; 1458'i toptan ve perakende ticaret motosiklet ve motorlu araçlar ile kişisel eşyalar ve ev eşyalarının onarımı, 400'ü inşaat, 258'i imalat, 188'i gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri, 112'si ulaştırma, depolama ve haberleşme, 96'sı otel ve lokantalar, 91'i mali-aracı kuruluş faaliyetleri, 48'i diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri, 25'i sağlık işleri ve sosyal hizmetler, 17'si eğitim, 4'ü tarım, avcılık ve ormancılık, 3'ü balıkçılık, 3'ü madencilik ve taşocakçılığı, 1'i elektrik, gaz ve

su, 1'i kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik sektöründe bulunmaktadır.

Kapanan 1610 firmanın; 1123'ü toptan ve perakende ticaret motosiklet ve motorlu araçlar ile kişisel eşyalar ve ev eşyalarının onarımı, 150'si inşaat, 122'si imalat, 73'ü gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri, 44'ü mali-aracı kuruluş faaliyetleri, 33'ü ulaştırma, depolama ve haberleşme, 23'ü otel ve lokantalar, 18'i diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri, 12'si eğitim, 5'i sağlık işleri ve sosyal hizmetler, 3'ü tarım, avcılık ve ormancılık, 3'ü madencilik ve taşocakçılığı, 1'i balıkçılık sektöründe bulunmaktadır.

2003 yılında 32259 yeni şirket ve 33039 yeni firma kuruldu. Aynı yıl içinde 5436 şirket ile 13229 firma kapandı.

2003 yılında yeni kurulan şirketlerin 29095'i limited, 2282'si anonim, 171'i kollektif, 3'ü komandit şirket ve 708'i kooperatif.

	Ocak 2003	Ocak 2004	Değişim Oranı (%)
Yeni açılan şirketler ve kooperatifler	4652	4109	-11.7
Kapanan şirketler ve kooperatifler	779	928	19.1
Yeni açılan firmalar	6088	2705	-55.6
Kapanan firmalar	1900	1610	-15.3

	Yıllık 2002	Yıllık 2003	Değişim Oranı (%)
Yeni açılan şirketler ve kooperatifler	30842	32259	4,6
Kapanan şirketler ve kooperatifler	3667	5436	48,2
Yeni açılan firmalar	24012	33039	37,6
Kapanan firmalar	14994	13229	-11,8

2003 Yılı'nın; 2002 yılına göre yeni kurulan şirket sayısı yüzde 4.6 artarak 30842'den 32259'a, yeni kurulan firma sayısı da yüzde 37.6 artarak 24012'den 33039'a yükseldi.

2003 Yılı'nın; 2002 yılına göre kapanan şirket sayısı yüzde 48.2 artışla 3667'den 5436'ya yükselmiş, kapanan firma sayısı ise yüzde 11.8 azalarak 14994'den 13229'a düştü.

2003 Yılı'nda 43637 şirket 29 615 862 025 Milyon TL sermaye artırımında, sermayesi 6 089 324 Milyon TL olan 10 şirket sermaye azaltımında bulunmuş, sermayesi 115 833 709 Milyon TL olan 183 şirket statü değiştirmiş ve sermayesi 13 970 389 Milyon TL olan 5436 şirket kapandı.

Açılan 32259 şirketin; 10613'ü toptan ve perakende ticaret, motosiklet ve motorlu araçlar ile kişisel eşyalar ve ev eşyalarının onarımı, 8695'i imalat, 3222'si inşaat, 2845'i gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri, 2696'sı ulaştırma, depolama ve haberleşme, 984'ü

otel ve lokantalar, 731'i mali-aracı kuruluş faaliyetleri, 672'si sağlık işleri ve sosyal hizmetler, 479'u eğitim, 451'i diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri, 358'i tarım, avcılık ve ormancılık, 291'i madencilik ve taşocakçılığı, 111'i elektrik, gaz ve su, 68'i kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik, 43'ü balıkçılık sektöründe bulunmakta.

Sermaye artırımında bulunan 43637 şirketin; 14334'ü imalat, 12706'sı toptan ve perakende ticaret; motosiklet ve motorlu araçlar ile kişisel eşyalar ve ev eşyalarının onarımı, 5318'i inşaat, 3218'i gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri, 2987'si ulaştırma, depolama ve haberleşme, 1141'i mali-aracı kuruluş faaliyetleri, 1112'si otel ve lokantalar, 1077'si sağlık işleri ve sosyal hizmetler, 522'si eğitim, 502'si diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri, 306'sı madencilik ve taşocakçılığı, 202'si tarım, avcılık ve ormancılık, 123'ü elektrik, gaz ve su, 58'i balıkçılık, 31'i kamu yönetimi ve sa-

vunma; zorunlu sosyal güvenlik; sermaye azaltımında bulunan 10 şirketin: 4'ü toptan ve perakende ticaret; motosiklet ve motorlu araçlar ile kişisel eşyalar ve ev eşyalarının onarımı, 2'si inşaat, 2'si ulaştırma, depolama ve haberleşme, 1'i imalat, 1'i mali-aracı kuruluş faaliyetleri sektöründe bulunmakta.

Açılan 33039 firmanın; 17033'ü toptan ve perakende ticaret motosiklet ve motorlu araçlar ile kişisel eşyalar ve ev eşyalarının onarımı, 4943'ü inşaat, 3936'sı imalat, 2267'si gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri, 1380'i ulaştırma, depolama ve haberleşme, 1313'ü otel ve lokantalar, 1094'ü mali-aracı kuruluş faaliyetleri, 439'u diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri, 242'si eğitim, 141'i sağlık işleri ve sosyal hizmetler, 111'i tarım, avcılık ve ormancılık, 81'i madencilik ve taşocakçılığı, 32'si balıkçılık, 14'ü elektrik, gaz ve su, 13'ü kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik sektöründe bulunmakta.

Küresel ekonominin büyüme kaygısı

Yaşanan ekonomik gelişmeler ve gelişmiş ülkelerin göstergeleri dünya ekonomisinin üç yıllık bir aradan sonra tekrar güçlü bir büyüme sürecine girdiği izlenimi veriyor. Küresel ekonomide gözlemlenen bu canlılığın sürdürülüp, sürdürülememesinde, bugüne kadar alınmış olan parasal ve maliye politikası araçlarının büyümeyi ne ölçüde destekleyebileceği geleceğe ilişkin beklentilerin temelini oluşturuyor.

2001-2002 yıllarında yaşanmış olan durgunluğun ardından, özellikle 2003 yılının ikinci yarısından itibaren küresel ekonominin hızlı bir toparlanma sürecine girdiği gözlemlenmektedir. ABD’nde geçen yılın ikinci yarısından itibaren gerçekleşen hızlı büyüme, yaklaşık on yıl süren bir ekonomik durgunluğun ardından Japon ekonomisinin tekrar büyüme süreci içersine girmiş olması ve başta Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerinde iş aleminin güven duygularındaki yükselme, dünya ekonomisinin üç yıllık bir aradan sonra tekrar güçlü bir büyüme süreci içine girdiği izlenimini vermektedir. Geçtiğimiz yılın ikinci yarısında dünya Gayrisafi Hasılasının yıllık bazda yüzde 5.0-5.5 oranında büyüme gösterdiği tahmin edilmektedir ki, son yirmi yıllık dönemdeki en yüksek düzeyi

oluşturan bu oran, geçmiş son iki yılda gerçekleştirilen ortalama büyüme hızının yaklaşık iki katı düzeyindedir. Ancak bu hızlı büyümeyi geçmiştekilerden ayıran önemli bir özellik, bu büyümenin ancak alınmış olan yoğun parasal ve mali önlemler sonucu gerçekleştirilmiş olmasıdır.

Başta parasal politika olmak üzere durgunluğun üstesinden gelmek üzere dünyanın önde gelen ekonomilerinde bilinen klasik istikrar politikası araçlarının hemen tümü yoğun biçimde kullanılmıştır. Merkez bankaları faiz hadlerini çok aşağılara çekmişlerdir. Merkez bankalarının uyguladığı faiz haddi Japonya’da sıfır iken, ABD’nde yüzde 1 ve Avrupa’da yüzde 2’ye çekilmiştir. Aynı durum izlenen maliye politikaları için de geçerli olmuştur; Amerika’da federal bütçe açığı yüzde 7.0, Japonya’da

yüzde 4.5’e ulaşırken, Euro Bölgesinde Almanya ve Fransa gibi önde gelen ekonomilerde bütçe açığı, Ekonomik Büyüme ve İstikrar Paketi’nin öngördüğü yüzde 3.0 düzeyinin üstünde gerçekleşmiştir. Bu alanda dikkat edilmesi gereken bir nokta hem parasal hem mali politika araçlarının bir arada ve bu boyutta kullanılmış olmalarıdır.

Benzer bir politika yaklaşımı dünya için artık bir büyüme motoru niteliği kazanmış olan Çin’de de sergilenmiştir. 2003 yılında Çin’de geniş tabanlı para arzı 2003 yılında yüzde 20 oranında bir genişleme gösterirken, bu ülkenin bütçe açığı 1999-2003 döneminde GSYİH’sının yüzde 3’ü oranında gerçekleşmiştir.

Ancak ekonomik politika araçlarının geniş kapsamlı ve yoğun bir biçimde devreye sokulmasıyla bu

hızlı büyüme gerçekleştirilirken, küresel ekonomi halen iç talep düzeylerinin yeteri kadar genişletilememiş olmasının sıkıntılarını duyumaktadır. Bu durum en çok, talep yönünden küresel ekonominin ana sürükleyici unsurunu oluşturan ABD için söz konusu bulunmaktadır. Ekonomik büyümenin hızlanmasına rağmen işsizlik düzeyinin düşürülemediği Amerika'da özel kesimin ücret ve maaş harcamaları, ekonomik büyümeye geçiş süreci içinde olması gereken düzeyin yaklaşık 400 milyar dolar altında seyretmektedir. Hanehalklarının toplam satınalma gücünün en büyük bileşenini oluşturan bu kalem, ABD'de toplam kişisel gelirlerin yüzde 45'ine tekabül etmekte olup, bu gelir kaynağındaki düşüş Amerikalıları; harcamalarını, Bush yönetiminin gerçekleştirdiği vergi indirimleri, kişisel tasarrufların azaltılması ve gayrimenkul değer artışlarının satınalma gücüne yansıtılması gibi daha az sağlıklı yöntemlerle idame ettirme eğilimi içine sokmuştur.⁽¹⁾

Denilebilir ki Amerika'da ekonomik toparlanma hemen tümüyle vergi indirimlerinin yol açtığı mali genişlemeye ve geniş para politikası sonucu düşük faiz hadlerinin gündeme getirdiği servet etkisine (gayrimenkul fiyatlarının ve bu şekilde kişisel varlıkların şişmesi) dayanmaktadır. Teorik düzeyde artık ekonomik toparlanmayı yeni istihdam olanaklarının ortaya çıkmasının ve bu şekilde artan gelirlerin (ve azalan işsizliğin ücret düzeylerini yukarı çekmesinin) sürdürmesi gerekmektedir. Ancak ne var ki ABD'nde işsizlik haddi önemini

korumaya devam etmektedir. Durum Avrupa için de fazla farklı değildir. Orada da yıllık bazda iç talep büyümesi özellikle ancak yıllık yüzde 1.0 oranında büyüyen tüketim talebinin etkisiyle yüzde 1.0'lık basamağın altında seyretmektedir. Herne kadar Japonya 2003 yılının ikinci yarısında hızlı bir ekonomik büyüme gerçekleştirmiş ise de bu büyüme büyük ölçüde, cereyan etmesi bir kereye mahsus olan birtakım olayların (örneğin ev donanımı harcamalarındaki artış, Çin'e yapılan ihracattaki sıçrama gibi) meydana gelmesiyle gerçekleşmiştir. 2004 yılında ekonomik büyümeye katkı sağlayan bu gelişmelerde meydana gelecek yavaşlama, Yen'in artan değerinin ihracat hacmini olumsuz yönde etkilemesi Japonya'daki büyümeyi olumsuz yönde etkileyebilecektir.

Bu üç önemli ekonomik bölgedeki talep yetersizliklerini Çin'in yalnız başına gidermesi güç gözükmemektedir. İzlenecek daha sıkı bir para politikasının ve ihracat artışındaki bir yavaşlamanın Çin'in büyüme hızını geriletmesi olasılığı da oldukça güçlüdür.

Bu durumda sorun küresel ekonomide gözlemlenen bu canlılığın sürdürülüp, sürdürülememesinde, daha açık bir deyişle bugüne kadar alınmış olan parasal ve maliye politikası araçlarının küresel ekonomik büyümeyi ne ölçüde destekleyebileceği hususunda düğümlenmektedir. Halihazırda merkez bankalarınca uygulanan nominal faizler sıfır veya sıfıra çok yakın olduğu için bu alanda küresel büyümeye sağlanabilecek ek destek olana-

ğı bulunmamaktadır. Maliye politikaları için de aynı sorunla karşılaşıya bulunmaktadır. Japonya'da kamu borç stoku devasa boyuttadır, Avrupa Birliği'nde Almanya ve Fransa gibi önde gelen ekonomilerin Büyüme ve İstikrar Paktının öngördüğü bütçe açığı kriterlerini aşma durumunda kalması Parasal Birliğin temellerini sarsıcı bir gelişmeye işaret etmektedir. ABD'nde vergi indirimlerinin ve harcama artışlarının neden olduğu bütçe açığı süregelen cari işlemler açığı ile birlikte önemli bir kaygı kaynağı niteliği kazanmıştır. Kamu maliyesi alanında durum gelişmekte olan ülkelerde de pek parlak değildir. IMF kaynaklarına göre son on yıllık dönemde bu ülkelerin dış borç stoklarında bir gerileme meydana gelmiştir ama bu ülkelerin iç borç stokundaki artış, dış borç stokundaki azalmanın üzerinde gerçekleşmiştir. Yeni yükselen piyasa ekonomilerinde halen kamu borç stokunun GSYİH'ya oranı ortalama yüzde 70 düzeyindedir.

Döviz kuru bir ülkede ekonomik büyüme hızının belirlenmesinde önde gelen bir politika aracı ise de küresel düzeyde pek fazla bir anlam taşımamaktadır. Zira döviz kuru oynamaları ülkeler arası ekonomik büyüme hızı farklılıklarına olanak verse de küresel ekonominin büyüme hızını fazla etkilemeyecektir. Dolayısıyla ekonomik politika araçlarının sağladığı hareket alanının sınırlarına gelindiği bu nedenle artık yatırım ve özel tüketim harcamalarının özendirilmesi bir çözüm olarak akla gelmektedir, ne var ki bu alanda da umutları ka-

(1) Stephen Roach, Global Levers, Morgan stanley, Global Economic Forum, Şubat 23, 2004.

rartan bir süreç içinde bulunulmaktadır. Yatırım harcamaları daha olumlu bir görünüm ortaya koymaktadır. Zira bilişim teknolojisi ürünlerin ömrünü kısaltmış, yerlerini yeni ürünlere terketme sürecini hızlandırmıştır. Bu durum yeni yatırım talebini arttırıcı bir olguya işaret etmektedir. Ancak başta ABD ve Avrupa ülkeleri olmak üzere ekonomik büyüme sürecine rağmen istihdam olanaklarının arttırılamaması ve işsizliğin düşürüle-memesi; hanehalkı gelirlerindeki durağanlığı ve geleceğe ilişkin belirsizliği arttırıcı etkileriyle tüketim harcamalarının arttırılması yolunda önemli bir kısıtlayıcı unsur niteliği taşımaktadır.

Gözlemlenen küresel ekonomik büyümenin esas itibarıyla bütçe açığı ve cari işlemler açığına dayalı Amerikan ekonomik büyümesine dayanıyor olması büyümenin sürdürülebilirliği konusunda duyulan kaygıların temelini oluşturmaktadır.

Türkiye’de de çimento sanayiinde önemli yatırımları bulunan Fransız Lafarge SA şirketinin başkanı Bertrand Collomb Davos Zivesinde "Bütün belirtiler bir ekonomik toparlanmaya işaret etmektedir, ancak insanlar bu (küresel makro) dengesizlikler konusunda kaygı duymaktadırlar. ABD’nin borç olarak aldığı zaman ve para ile yaşadığı, gününü geçirdiği şeklinde bir inanç doğmuştur" demektedir.⁽²⁾

Ancak yukarıda da vurgulandığı gibi şu anda küresel büyüme için ABD büyümesi dışında alternatif bir destek olanağı bulunmamakta-

dır. Euro Bölgesi ekonomilerinin ve Japonya’nın bu yıl ortalama yüzde 2.0 veya altında bir büyüme hızı gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Bu büyüme hızının dünya ekonomisi üzerinde kayda değer bir sürükleyici etkide bulunması beklenmemektedir. Hernekadar Çin yıllık yaklaşık yüzde 9.0 gibi görkemli bir büyüme hızı gerçekleştiriyorsa da henüz ekonomik büyüklüğü, ABD’nin yerini doldurabilecek boyuttan uzaktır. London Business School’un Dekanı ve Bill Clinton zamanında Beyaz Saray Ekonomi Müşavirleri Kurulu’nun Başkanlığını yapmış olan Laura Tyson ise "Sürdürülemez nitelik taşıyan ekonomik politika gütmelerinden ötürü ABD Hükümetini suçlayabiliriz" diyor ve şöyle devam ediyor "Fakat dünya ekonomisini sürükleyen de o ekonomi ve onun dışında bunu sağlayabilecek başka bir kaynak gözüküyor."

Gerçekten ABD ekonomisi geçen yılın üçüncü çeyreğinde yıllık bazda yüzde 8.2 oranında rekor bir büyüme gerçekleştirdi ve bu hızlı büyüme küresel ekonomiye nefes aldırdı. Ancak bu büyüme, bütçe açığını GSYİH’nın yüzde 4.5’ine yükseltecek şekilde gerçekleştirilen vergi indirimleri ve kamu har-cama artışları sayesinde gerçekleş-ti. Üç yıl öncesinde federal bütçe yüzde 3.0 oranında fazla veriyordu. Çok düşük faiz hadleri ve vergi indirimleri Amerikan tüketicilerini, borçlanmalarını ve satın almalarını sürdürmeye özendirdi. Cari işlemler açığının GSYİH’ya olan oranı yüzde 5.0 düzeyinde seyrediyor. Aşırı değerli dolar, varlık satı-

şı ve borçlanma (bono satışı) ile sürdürülen cari işlemler açığı ile birlikte ABD vatandaşlarına üret-tiklerinden daha çoğunu tüketme olanağını sağlıyor.

Bu küresel makro ekonomik dengesizlikler daha ne kadar sürdürüle-bilecek? Kendi ulusal paralarının değerini yükseltmemek için dolar satın almak suretiyle bu açığı fi-nanse eden Asya merkez bankaları bu tutumlarını daha ne kadar sür-dürecekler? Bu dengesizlikler dö-viz kurlarında ani çalkantılara neden olacak mı? Zaten iyice borçlu durumda olan Amerikan vatandaşları işsizliğin bir türlü düşürü-lememesi de dikkate alındığında borçlanma ve harcama eğilimlerini bugüne kadar olduğu gibi sürdürebilecekler mi?

Görüldüğü gibi küresel ekonomi halen önemli açmazlarla karşı karşıya bulunuyor. Küresel düzeyde makro ekonomik dengesizliklerin giderilmesi doların değerinin ve federal bütçe açıklarının düşürül-mesini ve Amerikan vatandaşları-nın tasarruf düzeylerinin arttırıl-masını gerekli kılıyor. Böyle bir gelişme ise başta Amerika’nın başlıca ticaret ortakları olmak üzere dünyanın geri kalan yörelerine ekonomik durgunluk ihracı anlamına geliyor. Laura Tyson bu durumu "Çin’deki ve dünyanın geri kalan bölgelerindeki milyonlarca istihdam olanağını müsrif Amerikan vatandaşları sağlıyor, idame ettiriyorlar" diyerek durumu özet-liyor

(2) The Wall Street Journal Europe, 22 Ocak 2004, S. 6.

Sezgiler ve risk analizi

İnsanlar yatırım yaparken, iş hayatında, nakit yönetiminde, hisse seetlerini seçerken risk alıyor. Ancak yapılan araştırmalar sezgilerle üstlenilen risklerin tutarlı olmadığını gösteriyor. Prof. Kahneman'ın çalışması, insan sezgilerine dayanılarak verilen ve davranış kalıplarından kaynaklanan yanlış kararların, tesadüfi olmaktan ziyade sistematik ve önceden tahmin edilebilir oldukları konusunda açık bir fikir veriyor.

The Economist'in 24 Ocak sayısında ekonomi ve finans alanında karşı karşıya kalınabilen tehlikelerle ilgili bir dizi yazı yayınlandı. Aşağıdaki yazı, bunlardan, insan sezgilerine dayanılarak verilen kararların fazla güvenilir olmayacağına ilişkin olan yazı ile Prof. Kahneman'ın "Sınırlanmış Akılcılığın Haritaları"⁽¹⁾ isimli makalesinden yararlanılarak kaleme alınmıştır.

Hepimiz hergün geleceğimiz, yakınlarımızın geleceği ile ilgili bir çok kararlar veriyoruz ve bunların bir kısmının ilerde, hiç de başlangıçta düşündüğümüz gibi tutarlı, iyi verilmiş kararlar olmadığı gerçeği ile karşı karşıya kalıyoruz. Bu gerçek ile, yaptığımız yatırımlarda, iş hayatında, nakit yönetiminde, hisse senetlerini seçerken sıklıkla karşılaşabiliyoruz. Esasında insanlar belirsizliklerle karşılaştıkların-

da pek de tutarlı davranmıyorlar, bazı tür riskleri olduğundan daha önemsiz görürken, diğer bazılarını gözlerinde büyütebiliyorlar.

1950'li, 1960'lı yıllarda Amerikan üniversitelerinde bir grup araştırmacı risk analizinde daha bilimsel bir yöntem bulmak için çalışmalar yaptılar ve "karar verme bilimi" diye anılan bir yeni bilim dalı oluşturdular. Amaçları karar verirken insani zaafı devre dışı bırakıp, tahminlerde bilgisayar modellerinden faydalanmak, olası gelişmeler konusunda ihtimal hesapları yapmak ve bu şekilde en iyi kararların alınmasını olanaklı hale getirmekti. İşletme fakülteleri vakit geçirmeden bu konuyu müfredat programlarına eklediler ve iş dünyası ile hemen her alanda politika belirleyicilerine bu yeni bilim dalının neler sağlayabileceği konusunda ikna edici tanıtımlar yaptılar. An-

cak bu yaklaşım beklenildiği ölçüde başarılı sonuç vermedi ve karar verme durumunda olanlar bu yetkilerini bilgisayarlara devretmek konusunda pek istekli olmadılar.

Şimdi Princeton Üniversitesinde hocalık yapan Daniel Kahneman 1960'larda genç bir psikoloji asistanı iken, karar verme bilimini insanların zor benimseyebileceğinin farkına vardı ve insanların uygulamalarda nasıl akıldışı davranabildiklerini göstermek, ortaya koymak üzere çalışmalara başladı. Başlangıçta, insan davranışlarının kavranmasında psikoloji öğretisinin sağladığı olanakların ekonomi ve iş idaresi alanlarında verilen kararlara uygulanmasına biraz dudak büküldü ama özellikle 1990'lı yıllarda davranışsal finans ve davranışsal ekonomi alanları önemli bir gelişme gösterdi. Prof. Kahneman ise bu alandaki çalışmalarını nede-

(1) Maps of Bounded Rationality: A Perspective on Intuitive Judgement and Choice; American Economic Review, Aralık 2003.

niyle 2002 yılında ekonomi alanında verilen Nobel ödülüne ortak oldu. İş hayatından bir çok kimse Kahneman'ın çalışmalarının önemini gereği gibi takdir ediyor iken, çokları da iş hayatında niçin kötü kararlar almış olduklarının nedenlerini anlamaya pek yanaşmıyorlar. Prof. Kahneman ve çalışma arkadaşları Amos Tversky'nin çalışmaları; insan sezgilerine dayanarak verilen ve aşağıda sıralanan davranış kalıplarından kaynaklanan yanlış kararların, tesadüfi olmaktan ziyade sistematik ve önceden tahmin edilebilir oldukları konusunda gerçekten açık bir fikir veriyorlar.

Aşırı İyimserlik;

Gelecek hakkında ne düşündükleri insanlara sorulduğu vakit, geçmişte yaşadıkları olaylar pek iç açıcı olmasa da, onların çoğunun parlak bir gelecek bekledikleri gözlemlenmektedir. Yapılan gözlemler, insanların hisse senedi piyasaları konusundaki beklentilerinin, senetlerin geçmişte yaratmış oldukları karlılık düzeyi dikkate alındığında beklenilebilecek olan makul karlılık düzeyine göre çok daha iyimser bir yaklaşımı yansıttığını ortaya koymaktadır. Bu durum, insanların sahip oldukları evlerin, menkul ve gayrimenkul varlıklarının değerinin hep yükseleceği konusundaki umutları veya şans oyunlarında işlerinin yolunda gideceği şeklindeki beklentileri için de söz konusudur. Muhtemelen dünyada en iyimser insanların yaşadığı yer Amerika Birleşik Devletleri, zira orada yapılan bir anketin sonuçlarına göre insanların yüzde 40'ı, ilerde en sonunda, en çok kazanan

yüzde 1'lik gruba dahil olacaklarını düşünüyorlar. Bu tür bir iyimserlik olanak verdiği yüksek moral düzeyi ile bazı alanlarda faydalı olabilir, ancak çoğu hallerde kaynakların israf edilmesi ve umutların tükenmesi ile sonuçlanıyor.

Prof. Kahneman'ın çalışması insanlarda kendine olan aşırı güven duygusunun başlıca üç şekilde ortaya çıkabileceğini gösteriyor; Bir defa insanlar sahip oldukları kendi yetenek ve cesaretlerini abartma eğilimi içinde oluyorlar. Örneğin yapılan anketlerde kendileri ile görüşülenlerin yarısından çok azı, araba kullanma, iletişim kurma, liderlik vb. alanlarda ortalamanın altında bir yeteneğe sahip olduklarını kabul edebiliyor. İkincisi insanlar, şansın önemini gözardı edip, başarıyı sadece yeteneğe endekslemek suretiyle gelecekteki olaylar üzerinde sahip olabilecekleri kontrol gücünü olduğundan daha büyük görme eğilimi taşıyorlar. Üçüncüsü rekabet ortamının olduğu durumlarda, örneğin hisse senetleri ile oynarken, sahip oldukları yetenekleri rakiplerinininki ile karşılaştırmaları gerektiğini unutuyorlar.

Çapa Etkisi;

Karşılaşılan ilk şey, sadece yeni karşılaşılan ne ise onun karakteri hakkında bir kanaat sahibi olunması sürecinde değil, fakat parasal konulardaki müzakerelerde de belirleyici oluyor. Bir rakam telaffuz edilir, edilmez, insanın zihninde garip bir şekilde bir tutamak noktası oluşturuyor. Örneğin emlak komisyoncuları arasında yürütülen

bir araştırmanın sonuçlarına göre bir evin satışında talep edilen bir satış fiyatı; pazarlığa katılan tüm ilgililerin gözünde, müzakerelerde esas alınacak, onun üzerinden pazarlık edilecek bir "çapa" olarak kabul ediliyor. Benzer durum ücret görüşmelerinde, şirket birleşme ve satın almalarında da üç aşağı beş yukarı aynı şekilde cereyan ediyor. Eğer taraflardan hiç birisi işin sürdürülmesi, nasıl yapılacağı alanında yeterli bilgiye sahip değilse, çok isabetsiz olsa bile başlangıçta telaffuz edilen bir rakam herkesi rahatlatıyor.

Israrlı Olma, İnatçılık;

Kimse benimsenmiş, tutku ile bağlanılmış bir inançtan vazgeçmekten hoşlanmıyor ve bir karar ne kadar erken safhada alınmışsa ondan sarfınazar edilmesi de o kadar güç oluyor. Klasik bir deneyde iki grup öğrenciye örneğin bir yangın musluğu veya gözlük gibi iki cismin slaytları gösterilir. Slaytlar başlangıçta netlik ayarı bozuk olarak gösterilmeye başlanılır ve daha sonra öğrenciler onların ne olduğunu anlayana dek yavaş yavaş netleştirilir. Başlangıçta ayarsız, netliği çok bozuk bir slaytla başlayan ve onun ne olduğuna erken aşamada karar vermeye çalışan grup, kendilerine gösterilen cismin ne olduğuna daha güç, ancak görüntünün iyice net hale getirildiği bir aşamada karar verebilmekte iken, oldukça daha net bir görüntü ile başlayan ve gösterilen cismin ne olduğu konusunda hemen kendini bağlamayan, angaje olmayan grup cismin ne olduğunu daha çabuk kavramaktadır.

Yönetim kurulu toplantı odalarında ve siyasette de benzer süreçler yaşanmaktadır. Örneğin bir ilaç firması başarısız olduğu kestirilen bir araştırma projesini, daha fazla parayı israf etmemek için erken bir aşamada rafa kaldırma kararı almalıdır. Ancak böyle bir karar, onların bir hata yapmış olduklarını kabullenmeleri anlamını taşıyacağı için alınması zor bir karardır.

Çok İçli Dışlı Olmak;

İnsanlar daha önce görmüş oldukları veya başlarından geçmiş olan şeylere gereğinden fazla önem verirler ki bu tutum yatırım kararları verilmesinde her zaman iyi bir yol gösterici olmaz. Örneğin daha önceleri de aynı risk ile karşı karşıya bulunmalarına rağmen bir çok firma ancak 11 Eylül terörist saldırılarından sonra bu tür olaylara yönelik önlem almaya başlamışlardır. Veya bir kişi, sırf bir akrabası daha önce onun üzerinden iyi para kazanmış olduğu için, eli yanacak olsa dahi aşırı değer kazanmış bir hisse senedine yatırım yapabilir.

Finans teorisinde, yatırımcıların aldıkları riskleri çeşitlendirmenin, yumurtaları aynı sepete koymamanın kendileri için daha iyi olacağını bilmelerine rağmen, ellerinde bulunan bilgilere gereğinden fazla ağırlık vererek onların sadece yaşadıkları ülke içinde yatırım yapmaya yönelmeleri de, karar vermede karşılaşılan "sılaya meyillenme" tutumunun açıklamasına yardımcı olmaktadır.

Kazanma ve Kaybetme;

İnsanların zihinlerinin kazanmak-

tan çok kaybetmeleri üzerine yoğunlaşmış olmasını açıklayan 'kaybetme korkusu' insanoğlunun güçlü özelliklerinden birisidir. Örneğin yazı-tura oyununu düşünelim. Para yazı gelirse 150 milyon TL. kazanacaksınız, ancak tura gelirse 100 milyon TL. kaybedeceksiniz. Veya aynı oyunu bir başka şekilde anlatalım... Eğer yazı gelirse bahise başlamazdan önce sahip olduğunuz tüm parayı muhafaza edeceksiniz ayrıca 150 milyon TL. alacaksınız, ama eğer tura gelirse bahisten önceki paranızı 100 milyon TL. eksiği ile muhafaza edeceksiniz. Her iki bahis de birbirinin aynısı, ve her ikisi de sizi ortalama olarak 25 milyon TL. daha fazla para sahibi yapacak. Ama buna rağmen insanlar genellikle ikinci bahisi tercih edeceklerdir.

Davranış bilimi ile de ilgilenen iktisatçılar alınacak ortalama sonuç aynı olsa da, olası kayıpların tecrit edilerek, yalnız başına göze alınacak olmasının, kişinin bu kaybı, kendi toplam servetini gözönüne alarak değerlendirmesi durumuna göre, o kişinin gözünde çok daha fazla önem taşıyacağını söylemektedirler. Olası kayıpların değerlendirilmesinde insanların sergilediği bu kısa görüşlülük, onların hisse senedi piyasalarında kimi zaman ortaya koyduğu akıl dışı yaklaşımları izah edebilmektedir.

Önceliklerin Yanlış Sıralanması;

Prof. Kahneman karar verme sürecinde ne kadar çok bilgiye sahip olunursa o kadar iyi olacağını ifade etmektedir. Ancak ona göre insanlar önemsiz kararlar üzerinde oran-

tısız şekilde çok zaman harcarlarken, önemli kararlar için yeterli vakit ayırmamaktadırlar. Bu alanda bir dengenin yakalanması, kıt kaynak olan zamanın işlerin önem derecesine göre etkin şekilde kullanılması büyük önem taşımaktadır.

Amaca Zarar Veren Pişmanlık;

Testi kırıldıktan sonra pişmanlık duyup, ağlamak sadece zaman kaybına yol açmaz aynı zaman da insanların geleceğe ilişkin değerlendirmelerini de etkiler, zayıflatır. Örneğin hisse senedi piyasalarındaki bazı yatırımcılar gereksiz ölçüde sıklıkla alım-satım işlerinde bulunurlar, zira vaktinde almadıkları hisse senetleri nedeniyle kaybetmiş oldukları kazançların peşindedirler.

Kahneman riskli ortamlarda karar verme, iş yapma açısından bazı sektörlerin diğer bazılarına göre daha iyi olduğunu savunmaktadır. Örneğin ona göre, yeni ilaç üretimi alanında az sayıda da olsa bazen çok iyi gelir getiren başarılar elde etmeye, buna karşılık çoğu çalışmalarından başarısız sonuç alarak para kaybetmeye alışkın olan ilaç şirketleri bu alanda risk alırken daha akılcı davranmakta iken, bankaların bu alanda daha almaları gereken önemli bir mesafe bulunmaktadır. Bankalar bazen büyük işletmelere verdikleri çok büyük hacimdeki kredilerde çok büyük riskler alabilirlerken, küçük işletmelere verdikleri ve çoğu büyük işletmelere verdiklerinden daha az riskli ufak hacimli krediler üzerinde gereğinden fazla temkinli davranmaktadırlar.

TEFE:1.64, TÜFE:0.55

Şubat ayında Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 1,64, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 4,31 bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 9,14 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 21,49 artış gerçekleştirdi. Şubat ayındaki 1,64 oranındaki artışın 0,15'i devlet sektöründeki fiyat artışlarından, 1,49'u özel sektördeki fiyat artışlarından kaynaklandı. Sektörler itibariyle; yüzde 1,6'lık artışta en önemli pay yüzde 5,4 ile tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık sektöründe gerçekleşti. İmalat sanayi sektörü genel indeksi de yüzde 0,4 oranında artış gösterdi.

Şubat ayında Tüketici Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 0,55, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 1,29 bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 14,28 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 23,21 artış gerçekleştirdi. Şubat ayındaki 0,55'lik artışın ana harcama grupları itibariyle dağılımına baktığımızda 0,5'i gıda, içki, tütün grubundan, 0,4'ü giyim ve ayakkabı grubundan, 0,4'ü konut grubundan, 0,1'i de sağlık grubundan kaynaklandı. Bir önceki yılın aynı ayına göre TEFE'de bölgeler itibariyle en yüksek artış yüzde 15,6 ile Marmara bölgesinde gerçekleşti.

TEFE	ŞUBAT 2004	ŞUBAT 2003
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	1,64	3,14
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	4,31	8,90
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	9,14	33,39
(01.03.2003-29.02.2004) - (01.03.2002-28.02.2003) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	21,49	42,14

TÜFE	ŞUBAT 2004	ŞUBAT 2003
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	0,55	2,26
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	1,29	4,90
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	14,28	27,01
(01.03.2003-29.02.2004) - (01.03.2002-28.02.2003) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	23,21	37,94

		2004		2003									
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
TEFE	Bir öncek aya göre değişim	2,6	1,64	3,2	1,8	-0,6	-1,9	-0,5	-0,2	0,3	0,6	1,7	0,6
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,6	4,31	12,4	14,4	13,7	11,5	10,9	10,7	10,7	11,3	13,2	13,9
TÜFE	Bir öncek aya göre değişim	0,7	0,55	3,1	2,1	1,6	-0,2	-0,4	0,2	1,9	1,4	1,6	0,9
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	0,7	1,29	8,2	10,4	12,2	12,0	11,6	11,7	13,8	15,5	17,3	18,4

Dünya ekonomisi

AB'de büyüklerle küçüklerin kavgası

Avrupa Birliği'nin üç büyük ülkesi İngiltere, Fransa ve Almanya bir araya gelerek bazı ekonomik reformlara ihtiyaç duyulduğunu açıklaması, birliğin diğer ülkelerinin tepkisini çekti. Birliğin diğer ülkeleri, Almanya ve Fransa'nın bütçe açıklarını yeniden gündeme taşıdılar.

Almanya Başbakanı Schröder, Fransa Cumhurbaşkanı Chirac ve İngiltere Başbakanı Blair'ın Berlin'de gerçekleştirdikleri üçlü zirve, başta İtalya olmak üzere birliğin diğer üyelerinin tepkisi ile karşılaştı. Almanya, Fransa ve İngiltere, AB Komisyonu'na sadece ekonomik reformlardan sorumlu olacak bir başkan yardımcısı atanması önerisinde bulundu. AB'nin diğer ülkeleri ise bu gelişme karşısında Fransa, Almanya ve İngiltere'nin bütçe açıklarını gündeme getirerek gereğinin yapıl-

ması için endişelerini dile getirdiler.

Öte yandan euro bölgesinde büyüme hızı 2003 genelinde binde 4 olarak gerçekleşti. 2003 yılının son çeyreğinde ise geçen yılın aynı dönemine göre büyüme hızı binde 6 oldu.

Euronun 2003 yılında dolar karşısında yüzde 20 değerlenmesi ve İtalyan ekonomisinin hız kesmesi, bölgede büyüme hızının düşük gerçekleşmesinde etken oldu. Euro bölgesinde büyüme hızının özellikle 2004'ün ilk yarısında artması ve 2004'te

yüzde 1.8'e ulaşması tahmin ediliyor.

G-7 ülkelerinin ABD dolarının güçlenmesi için harekete geçmeleri ve FED Başkanı Greenspan'ın hemen faiz artışına gerek olmadığını söylemesi, doların son yılların en düşük seviyelerine getirelemesine yol açtı. Greenspan'ın zayıflayan dolarla ilgili endişeleri de önemsememesi, doların yen karşısında üç yıldır Avustralya doları karşısında yedi yıldır ve sterlin karşısında 11 yıldır görülmeyen düşük seviyelere inmesine neden oldu.

Greenspan'ın konuşması, FED'in gelecek birkaç ay için faiz artışı yapması olasılığının azaldığı şeklinde yorumlandı ve ABD Hazine tahvillerinin fiyatlarında keskin artışlara yol açarken, Asya tahvillerine de destek verdi. ABD'de lokomotif hisseler son 32 ayın en yüksek seviyesine çıkarken, Avrupa bor-salarında his-se senetleri son 17 ayın en yüksek düzeylerine geldi. Altın fiyatları da onsu 416 dolara kadar yükseldi.

ABD ekonominin görünümü hakkındaki endişelerin sürmesi nedeniyle dolar, euro ve yen karşısında son yılların en düşük seviyelerinin hemen üstünde seyretmekte. Dolar, euro karşısında rekor düşük seviyelerin, yen karşısında ise son 3.5 yılın en düşük seviyelerinin hemen üstünde yatay seyretmekte. Döviz işlemcilerinin Japonya Merkez Bankası'nın ihracatçıların rekabet gücünü korumak amacıyla piyasalara müdahale edebileceği tedirginliği dolara bir destek sağlamışsa da

bu geçici oldu. Geçen hafta onsu 416 dolara kadar çıkan altın ise 410.4 dolar civarına geriledi.

ABD Merkez Bankası Başkanı Greenspan, ekonominin güçlü bir büyümeye doğru gittiğini, faizle oranlarının yükseltilmesinde sabırlı bir politika izlenmesi uyarısında bulundu.

ABD'de, 2004 yılında 2.6 mil-

güvenini etkilemesi beklenmekte. Raporda, tarım dışı istihdam rakamlarının 132.7 milyona çıkacağı öngörülürken, bu rakam 2003 sonu itibariyle 130.1 milyon düzeyinde bulunmakta. Bu arada, Beyaz Saray 2003 yılında 1.7 milyon kişiye yeni istihdam yaratılacağını öngörmüş, ancak yıl sonu itibariyle 53 bin kişi işini kaybetmişti.

Bush'un başkanlık döneminde işten çıkarılanların toplam sayısı ise

2.2 milyon kişiye ulaşmış durumda.

ABD'nin dış ticaret açığı 2003 yılında yüzde 17 artışla 490 milyar dolara yükseldi.

Aralık ayı verilerinin beklentilerin üzerinde gerçekleşmesi, ticaret açığının rekor kırmasında etkili oldu. Ülkede ticaret açığı 2003 yılının Aralık ayında yüzde 11 artarak, 42.48 milyar dolara yükseldi. Ticaret açığı, dolardaki zayıflamaya rağmen yükseldi. Yılın son ayında ithalat 132.8 milyar dolarla rekor düzeye çıktı. Ticaret açığının rekor kırması doların euroya karşı düşmesine neden oldu.

yon kişiye yeni bir iş imkanı yaratılacağı öngörüldü. Beyaz Saray'ın yayımladığı 2004 Raporu'nda oldukça iyimser bir profil çizilirken, ABD Başkanı George W. Bush ülke ekonomisinin gitgide güçlendiğini savunarak ekonominin tam iyileşme rotasına girdiğini söyledi. Bush, yapılan vergi indirimlerinin ekonomideki canlanmaya büyük katkıda bulunduğunu belirtirken; açıklanan raporun Kasım ayında yapılacak seçimler öncesinde Bush yönetimine olan kamuoyu

Dünyanın ikinci büyük ekonomisine sahip Japonya'da, büyüme hızı 2003'ün son çeyreğinde 13 yılın en yüksek düzeyine çıkarak yüzde 7 büyüdü. Arka arkaya dördüncü çeyrekte büyüyen Japon ekonomisi yakaladığı bu yükseliş trendiyle 1997 yılından bu yana en iyi performansını yakalamış oldu.

Japonya Maliye Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, büyüme hızındaki artışta, ABD ve Çin'e yapılan ihracatın büyük oranda artmasının etkili olduğu kaydedildi. Açıklamada, Japon elektronik ürünlerine olan yüksek talep, güçlü yenden doğan olumsuzlukların hissedilmemesinde başrol oynadı.

Daha önce yapılan ekonomik tahminlerde, Ekim-Aralık dönemindeki büyüme oranının yüzde 1.2 oranında olacağı kaydediliyordu. Ekonomideki bu beklenmeyen büyüme oranının, güçlü ihracat artışı ve özel sektör yatırımlarındaki artışlardan kaynaklandığı kaydediliyor. Japonya'da mali yıl 31 Mart'ta sona eriyor. Japonya son verilerle birlikte, küresel ekonomik büyümenin lokomotifleri olarak görülen ABD'yi dördüncü çeyrek bazında geride bırakmış oldu. ABD ekonomisi aynı dönemde yüzde 4 büyüdü.

Asya ülkeleri kuş gribi salgınının geçen yılki Akut Solunum Yetmezliği (SARS) salgını kadar sarsıcı ekonomik etkileri olmayacağını, daha hafif atlatılacağını beklemekteler. Kuş gripinin Asya'daki zararı en çok tavukçuluk, kümes hayvanları sektöründe gözlenirken, en büyük üreticilerde Çin'in ihracatı elektronik eşyalar, tekstil ve oyuncaklarda yoğunlaştığından, bu ülkenin yeni salgından, en azından ihracat açısından fazla zararlı çıkacağı tahmin edilmemekte. Ancak bu yeni salgının insanlarda yolculuk etme isteğini azaltması Asya'nın ekonomik çıkarlarını zedeleyebilecek.

Irak Merkez Bankası, Kuveyt Milli Bankası ve İngiliz sermayeli Standard Chartered ile HSBC'ye Irak'ta faaliyete geçme izni verdi. Bu üç yabancı banka Mart ayı ortasından itibaren faaliyete geçecek. Onbeş yabancı bankanın Irak'ta faaliyet göstermek için başvurduğu bildirilmekte. Başvuran bankaların en az 25 milyon dolar sermaye getirmesi gerekiyor.

IMF, Brezilya'nın ekonomik görünümünü konusunda temkinli olumluluğunu sürdürmekte. Bir IMF yetkilisi, ülkede 2002 kri-

zine yol açan bazı faktörlerin hala risk oluşturduğunu belirtti. Yetkiliye göre, yüksek faiz oranları, sıkı bir bütçe, zengin-yoksul farkı ve yetersiz iş ortamı bu olumsuz faktörlerden en önemlileri. Ülkede büyüme hızının 2004 yılında yüzde 3.5-4 civarında olması beklenmekte. IMF, ülkede yapısal reformlara devam edilmesini, merkez bankasının daha bağımsız olmasını ve iç borç oranının düşürülmesini istemekte. Brezilya'nın IMF ile bu yıl sona eren 14.8 milyar dolarlık bir anlaşması bulunuyor. Brezilya hükümeti bu anlaşmayı uzatmayı düşünmediğini açıkladı.

Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Moody's, Hindistan'ın kredi notunu artırdı ve ülkenin yatırım yapılabilir statüsüne kavuştuğunu açıkladı. Moody's, karar gerekçesinde ülkenin ödemeler dengesinin sağlıklı olduğuna ve canlı ekonomisine dikkat çekti. Ülkenin döviz kredi notu Baa1'den Baa3'e yükselmiş ve görünüm istikrarlı bırakılmıştı. Fitch ülkenin notunun BB+'ya yükseltmişti. Hint ekonomisinin Mart 2004'te sona erecek mali yılda yüzde 7 büyümesi beklenmekte.

Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

Bazı Konsolide Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak-Aralık (Trilyon)			Reel Artış (Enflasyondan Arındırılmış)*	2003 Yılı Bütçe Hedefi
	2002	2003	Artış (yüzde)		
Gelirler	75.592	100.238	32.6	11.9	100.782
Genel Bütçe Gelirleri	74.604	98.496	32.0	11.4	100.357
Vergi Gelirleri	59.632	84.334	41.4	19.4	85.955
Gelirden Alınan Vergiler	19.343	25.710	32.9	12.2	26.115
Gelir Vergisi	13.718	17.058	24.3	4.9	17.197
GVK Göre Alınan Geçici Vergi	325	544	67.3	41.3	
Kurumlar Vergisi	5.575	8.644	55.0	30.9	8.918
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	4.444	6.895	55.1	30.9	
Servetten Alınan Vergiler	734	2.092	185.0	140.7	2.329
Motorlu Taşıtlar Vergisi	696	1.206	73.2	46.2	1.140
Mal ve Hizmetlerden Alınan V.	30.064	43.952	46.1	23.3	44.960
Dahilde Alınan KDV	11.543	15.388	33.3	12.5	16.046
Taşıt Alım Vergisi	142	229	61.2	36.1	
Özel Tüketim Vergisi	6.009	22.299			22.353
Banka ve Sigorta Muameleleri V.	985	1.160	36.1	14.9	1.064
Özel İletişim Vergisi	852	1.048	23.0	3.8	1.103
Özel İşlem Vergisi	513	664	29.4	9.2	935
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	9.487	12.579	32.5	11.9	12.531
İthalde Alınan KDV	8.857	11.642	31.4	10.9	11.683
Vergi Dışı Normal Gelirler	10.875	10.242	-0.9	-16.3	10.294
Katma Bütçe Öz Gelirleri	989	1.742	76.1	48.7	425
Harcamalar	115.682	140.054	21.0	2.1	145.949

*Hesaplama TÜFE yüzde 18.4 olarak alınmıştır.

EKONOMİK VERİLER

	2003-Q3	2002	2001	2000	1999	1998
GSMH (Cari fiyatlarla Trilyon TL)	108.383	273.463	176.484	125.596	78.283	53.518
GSMH (milyon dolar)		179.898	145.693	200.002	185.267	206.552
GSMH (Değişim Hızı 1987 fiyatlarıyla %)	4.9	7.8	-9.5	6.3	-6.1	3.9
Kişi başına GSMH (ABD Doları)		2.584	2.123	2.965	2.879	3.255
Üretim İndeksi	119.5	102.5	92	101	95.7	100.9
Toplam İhracat (Milyon/Dolar)	33.555	35.081	31.334	27.775	26.587	26.974
Toplam ithalat (Milyon/Dolar)	48.963	50.832	41.399	54.503	40.671	45.921
Dış Ticaret Dengesi (Milyon/Dolar)	-15.407	-15.751	-10.065	-26.728	-14.084	-18.947
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %	68.5	69.0	75.7	51.0	65.4	58.7
İşsizlik Oranı (%)	9.4	10.6	8.5	6.6	7.7	6.8
İç Borç Stoku (Trilyon TL)	178.711	149.869	122.157	36.421	23.005	11.693
Dış Borç Stoku (Milyon/Dolar Yeni Tanım)	137.924	131.200	113.826	118.702	102.992	96.429
Cari İşlemler Dengesi (Milyon/Dolar)	-4.034	-1.789	3.390	-9.819	-1.360	1.984

	2004		2003		2002
(Milyar TL)	13 Şubat	6 Şubat	26 Aralık	10 Şubat	27 Aralık
Emisyon	12.221.525	12.385.916	10.844.508	10.540.579	7.707.082
Para Arzı					
- M1	21.415.729	22.681.114	21.564.149	17.302.062	14.258.860
- M2	89.059.593	89.961.468	80.922.936	65.515.773	61.195.275
- M3	94.425.284	95.872.238	86.565.043	68.693.877	64.399.837
Yurtiçi Kaynaklı TL. Mevduat	82.874.755	82.714.970	75.677.074	58.796.496	56.294.199
- Vadeli Tasarruf	57.571.080	57.050.595	50.174.043	40.222.432	38.675.412
- Vadesiz Tasarruf	5.159.217	5.803.476	5.853.366	4.288.315	3.262.560
- Vadeli Ticari	10.072.784	10.229.759	9.184.744	7.991.279	8.261.003
- Vadesiz Ticari	5.304.600	5.251.020	5.580.690	3.545.664	3.784.187
- Resmi Mevduat	4.767.074	4.380.120	4.884.231	2.748.806	2.311.037
Kredi Stoku	53.795.651	53.577.523	51.748.279	37.061.182	35.159.807
- Tüm Banka Kredileri	53.795.651	53.577.523	51.748.279	36.811.182	34.909.807
- M.B. Kredileri	0	0	0	250.000	250.000
Bank. El. Tah. ve Bono	104.189.319	106.303.560	97.459.504	83.648.073	81.616.926

Mevzuat Değişiklikleri

- 06 Şubat 2004** - 5084 Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- 07 Şubat 2004** - İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ (No:2004/2)
- İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ (No:2004/3)
- 12 Şubat 2004** - 2004/6760 Özel Tüketim Vergisi Tutarlarının Belirlenmesine İlişkin Karar
- 14 Şubat 2004** - 5086 Yabancılar İkinci El Taahhüt Satışı Hakkında Kanun
- “CE” İşareti Taahhüt Gereken Ürünlerin İthalatına İlişkin Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği (No:2004/9)
- 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun 16 ve 17 nci Maddelerinde Düzenlenmiş Olan İdari Para Cezalarının 31/12/2004 Tarihine Kadar Geçerli Olmak Üzere Artırıldığının Duyurulmasına İlişkin Tebliğ (No:2004/1)
- 18 Şubat 2004** - Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2002/1 Sayılı Tebliğ’de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (No:2004/1)
- 20 Şubat 2004** - Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:1) İta Amiri Mutemet Avansları ve Krediler
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:2) Devlet Harcama Belgeleri
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:3) Parasal Sınırlar, Süreler ve Oranlar
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:4) Gider Tahakkuk Memurluğu
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:5) Harcama Esasları
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:6) Aylık ve Ücret Ödemeleri
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:7) Hesaba Aktarma Suretiyle Ödeme
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:8) Yetki Devri ve Sorumluluklar
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:9) Devlet Hesaplarında Yer Vergilenecek Tutarlar
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:10) Elektronik Savaşlara Yükletilen Tüketim Bedellerinin Ödenmesi
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:11) Eşya ve Levazımın Terkin, Satma ve Devir İşlemleri
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:12) Temlik ve Vergi Borçlarına Takas
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:13) Özel Gider İndiimi
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:14) Denetim Elemanlarının Yolluk ve Diğer Ödemeleri
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:15) Teminat Mektupları
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:16) Kişilerden Alacaklar
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:17) Döner Sermaye İşlemleri
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:18) Hakedişlerden Yapılacak Kesintiler
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:19) Mahsup İşlemleri
- 21 Şubat 2004** - 5092 İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- 27 Şubat 2004** - 2004/6885 Özel Tüketim Vergisi Tutarlarının Belirlenmesine İlişkin Karar
- 28 Şubat 2004** - Katma Değer Vergisi Genel Tebliği (Seri No:91)
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:328)
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:329)
- İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ (No:2004/5)
- Sermaye Piyasası Araçlarının Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme İşlemleri Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: V, No:78)
- Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: XI, No:26)
- 29 Şubat 2004** - 2004/6887 Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Karar

Vergi Takvimi

- 01.03.2004** - Basit Usulde Vergilendirilen Mükelleflerin Gelir Vergisi 1. Taksit Ödemesi
- 01.03.2004** - 4811 Sayılı Vergi Barişı Kanunu' na göre Taksit Ödemesi.
- 01.03.2004** - Diğer Ücretlerin Gelir Vergisi 1.Taksit Ödemesi.
- 08.03.2004** - Şubat 2004 Dönemi Çeklere Ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 09.03.2004** - 16-28 Şubat Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 10.03.2004** - 16-28 Şubat Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.03.2004** - Gelir Vergisi Mart Beyanı
- 15.03.2004** - Gelir Vergisi (Gayri Menkul Sermaye İratları) Beyanı
- 15.03.2004** - Şubat 2004 Dönemi Özel İletişim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 15.03.2004** - Şubat 2004 Dönemine Ait Gider Vergilerinin (BSMV) Beyanı ve Ödenmesi
- 15.03.2004** - Şubat 2004 Dönemine Ait Kolalı Gazoz, Alkollü İçecekler ve Tütün Mamüllerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.03.2004** - Şubat 2004 Dönemine Ait Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 15.03.2004** - Şubat 2004 Dönemine ait Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin Özel Tüketim Vergisi (Tescile Tabi Olmayanlar) Beyanı ve Ödenmesi
- 15.03.2004** - Şubat 2004 Dönemine Ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 22.03.2004** - Şubat 2004 Dönemine Ait Kurumlar Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 22.03.2004** - Şubat 2004 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı
- 22.03.2004** - Şubat 2004 Dönemine Ait Katma Değer Vergisinin Beyanı
- 22.03.2004** - İlan ve Reklam Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 22.03.2004** - Yarışma ve Çekilişler ile Futbol Müsabakalarına ait Müşterek Bahislerle İlgili Veraset ve İhtikal Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 22.03.2004** - Şubat 2004 Dönemine ait Damga Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 24.03.2004** - 1-15 Mart Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 25.03.2004** - 1-15 Mart Dönemine ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 26.03.2004** - Şubat 2004 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Ödemesi
- 26.03.2004** - Şubat 2004 Dönemine ait Katma Değer Vergisinin Ödemesi
- 31.03.2004** - Gelir Vergisi 1.Taksit Ödemesi
- 31.03.2004** - Gelir Vergisi (Gayri Menkul Sermaye İratları) 1.Taksit Ödemesi

Şubat 2004 Kronoloji

- 01 Şubat** Mina'daki şeytan taşlama sırasında 244 hacı izdihamdan ezilerek öldü. Irak'ta KDP ve KYP bürolarına intihar saldırısı oldu, Erbil Valisi dahil 56 kişi öldü.
- 02 Şubat** Konya'da onbir katlı 40 daireli bir apartman çöktü, çok sayıda kişi enkaz altında kaldı.
- 03 Şubat** Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Annan Kıbrıs'ta görüşmelerin başlaması için liderleri toplantıya çağıracağına açıkladı.
- 04 Şubat** ABD'de Bush'un rakibi olacak Demokrat aday için yapılan ön seçimlerde Kerry diğer rakiplerinin önüne geçti.
- 05 Şubat** Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan, Kıbrıs müzakerelerinin 10 Şubat'ta başlatılacağını açıkladı.
- 06 Şubat** Rusya'nın Başkenti Moskova'da bir metro vagonunda bomba patladı, 39 kişi öldü, 129 kişi yaralandı.
- 07 Şubat** Devlet Bakanı Tüzmen, 2004 yılında ihracatçılara 325 trilyon liralık devlet desteği vereceğini açıkladı.
- 08 Şubat** Anadolu rock müziğinin öncüsü Cem Karaca vefat etti.
- 09 Şubat** Özelleştirme Yüksek Kurulu, TÜPRAŞ'ın Efremov-Zorlu'ya devrini onayladı.
- 10 Şubat** Kıbrıs'ta çözüm için BM Genel Sekreteri Annan, Denktaş ve Papadopoulos bir araya geldi.
- 11 Şubat** Irak'ta ABD yandaşlarına yönelik saldırılarda iki günde 102 kişi öldü.
- 12 Şubat** BDDK batık bankaların yükünün 55 milyar dolara yükseldiğini açıkladı.
- 13 Şubat** Türkiye'nin etkin insiyatifi ile New York'ta başlayan Kıbrıs görüşmeleri uzlaşmayla sonuçlandı. Taraflar 19 Şubat'ta Kıbrıs'ta müzakerelere başlayacak.
- 14 Şubat** Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu, Uzan'lara ait 219 şirketin yönetimine el koydu.
- 15 Şubat** Rusya'da bir kapalı yüzme havuzunun tavanı çöktü 28 kişi öldü, 110 kişi yaralandı.
- 16 Şubat** Uzan Grubuna ait 9 ayrı eve bin polis eşliğinde haciz işlemi için baskın yapıldı.
- 17 Şubat** Hazine'nin gerçekleştirdiği ihalede faiz oranı yüzde 23.1'e geriledi.
- 18 Şubat** İran'da kimyasal madde yüklü bir trende meydana gelen patlama sonucu 300 kişi öldü, 5 köy ağır hasar gördü.
- 19 Şubat** Kıbrıs müzakerelerinin Lefkoşe'deki ilk turu yapıldı.
- 20 Şubat** GSM sektöründe Aria adıyla hizmet veren İş-Tim ile Aycell'in birleşmesi gerçekleşti.
- 21 Şubat** Der Spiegel Dergisi Almanların yüzde 54'ünün Türkiye'yi AB'ye istediğini yazdı.
- 22 Şubat** Siyasi partiler yerel seçimler için belediye başkan adaylarını açıkladı.
- 23 Şubat** Almanya Başbakanı Schröder, Ankara'ya gelerek çeşitli temaslarda bulundu ve AB yolunda atılan adımları övdü.
- 24 Şubat** İstanbul'da freni patlayan yakıt dolu tanker 25 aracı ezdi, 9 kişi öldü, 22 kişi yaralandı.
- 25 Şubat** Başbakan Erdoğan, Kıbrıs'ta çözüm için her kesimden hassasiyet talep etti. Denktaş'tan herşeyi açıklamamasını isterken, basından da oto sansür istedi.
- 26 Şubat** Makedonya Cumhurbaşkanı Traykovski uçak kazasında hayatını kaybetti.
- 27 Şubat** Bütçede ortaya çıkması beklenen açığı kapatmak için akaryakıt ve sigaraya zam yapıldı.
- 28 Şubat** Bağdat'taki koalisyon merkez önünde eylem yapan Türkmenler, anayasada ülkedeki üçüncü azınlık olarak tanınmak istediler.
- 29 Şubat** Haiti'de, ABD'nin istemediği Devlet Başkanı Aristide isyancılar tarafından devrildi ve ülkeyi terk etti.